

THÁLIA 25 A MISKOLCI SZÍNÉSZMÚZEUM NEGYEDSZÁZADA

Mikita Gábor

Herman Ottó Múzeum – Miskolci Galéria, Thália-ház, Miskolc

A színész két sírban nyugszik, ha
meghal:
egyik a föld, másik a feledékenység.
(Jókai Mór)

Absztrakt: Az első színházi múzeumok a teátrumokhoz kötődve jöttek létre, s házi múzeumként az adott intézmény múltját mutatták be. Magyarországon az 1880-as évektől kezdve fogalmazódott meg a színházi emlékek bemutatásának gondolata, de csak 1952-ben alakult meg az Országos Színháztörténeti Múzeum és a Bajor Gizi Színészmúzeum. Ez utóbbi kiállítóhely mintájára nyílt meg 1996-ban a miskolci színészmúzeum Gyarmathy Ferenc színművész kezdeményezésére. A gyűjtemény gyarapítása mellett sokoldalú közgyűjteményi tevékenység is folyik az intézmény falai között: időszakos tárlatai az emlékkiállításoktól a kortárs művészeti tárlatokig széles tematikájúak, közművelődési programjai minden korosztályt megszólítanak. Az idővel Thália-ház elnevezéssel működő színészmúzeum szakmai rangját többek között a moszkvai színházi múzeummal való együttműködés, közönségkapcsolatát pedig a „Miskolc legnépszerűbb kiállítóhelye” díj jelzi leginkább.

Kulcsszavak: színházi gyűjtemény, színházi ismeretterjesztés, művészeti múzeumpedagógia, Gyarmathy Ferenc

BEVEZETŐ

A 25 éve, 1996-ban alapított miskolci színészmúzeumot kezdetben nagyjából évente ötezen látogatták. Ez a szám mára megduplázódott, nemegyszer háromszorosára nőtt. Ez a – speciális kis gyűjtemény esetében szépnek mondható – szám is jelzi: több lett csendes emlékszobánál. Kiállításai, rendezvényeivel, pedagógiai programjaival sokszínű közművelődési intézmény. Az ide látogató idegen számára a kuriózumszámba menő, érdekes gyűjtemény sokszínű színházi sétát kínál. A miskolciak számára egy darab várostörténet: nosztalgikus múltidéző az idősebbeknek, az érettségi tételt élővé tévő rendhagyó óra helye a diákoknak. Nemcsak őrzője a színházi múlt emlékeinek, de tudatosítója is a város kivételes helyzetének a magyar színháztörténetben. S nemcsak épít a lokálpatrióta büszkeségre és szeretetre, de táplálja is azt.

SZÍNHÁZI GYŰJTEMÉNYEK KÜLFÖLDÖN

Az első jelentős színházi gyűjtemények a 19. században azokban a nagy múltú színházakban alakultak ki, amelyek állami vagy udvari irányítás alatt működtek – ezekben az intézményekben ugyanis az archíválás, leltározás következetes és folyamatos volt. Így az első színházi múzeumok is a teátrumokhoz kötődve jöttek létre, s házi múzeumként az adott intézmény múltját mutatták be.

Elsőként Franciaországban a Comédie Française és az Opera alakított ki múzeumot. A Comédie Française-ben különválasztották a nagyközönségnek szánt kiállítási anyagot és a színházi tagok illetve kutatók számára fontos dokumentumokat: előbbieket a színház folyosóin állították ki, utóbbiakat a színház „üzemi részében”. Az operaház az archívummal és a könyvtárral összekapcsolva a Pavillon d’Honneur-ben helyezte el a muzeális emlékeket, s az 1874-ben megnyílt intézet dokumentációja mellett őrizték a 17–18. századi operajátszás emlékeit is.

Önálló múzeuma van az egyik legrégebbi orosz prózai színháznak, a szentpétervári Puskin Színháznak, a bécsi operaháznak, Milanóban a Scala-nak is. Lengyelországban, Varsóban a Wielki Színház – Nemzeti Opera, Krakkóban a Régi Színház ad helyet színházi gyűjteménynek.

A 18. századi színházi élet bázisai között kiemelkedő helyet foglalnak el a főúri kastélyszínházak, melyek közül nem egy őrzi az ott folyt teátrumi élet emlékeit. A német kastélyszínházak közül a két legjelentősebb, a weimari és a meiningeni színház ereklyéit gyűjtötték egybe és állították ki. Koppenhágában 1912-ben nyitották meg a dán királyi udvari színházban a színháztörténeti múzeumot. Ugyancsak kastélyszínházban alakították ki a svéd színházi múzeumot 1922-ben. Különlegességnek számítanak a megőrzött, rekonstruált, működőképes kastélyszínházak: a svédországi dottingholm-i és a csehországi Český Krumlov-i kastélyszínházak a kulisszás rendszerű barokk színházak működését mutatják be hitelesen. Utóbbi tanulmányozása alapján rekonstruálták a gödöllői kastélyszínházat is (MIKITA 2003).¹

A magánszínházakban az egymást váltó igazgatók személyes tulajdonát jelentette a jelmez- és díszletállomány mellett a dokumentáció is – a legnagyobb értékek közé tartozott például a sokszínű repertoárt biztosító szövegekönyv- és kottatár. Egy-egy igazgató hagyatéka vagy színművész személyes öröksége adta az alapját a magángyűjteményeknek, amelyek közül több jelentős múzeum alapjául szolgált. Németországban Clara Ziegler színésznő végrendeletében házat és vagyonát hagyta múzeum létrehozására, amely 1910-ben Münchenben nyílt meg. Ezt követte Stuttgartban 1919-ben a Német Színházi Múzeum megalapítása, amelynek anyaga 1920-ban a kiel-i Irodalmi és Színházi Tudományos Társasághoz került. Majd 1929-ben egy 1927-es magdeburgi kiállítás hatására született meg a berlini színházi múzeum. Luigi Rasi, színész-színháztörténész gyűjteményéből nőtt ki az 1932-ben megnyitott római Burcardo Könyvtári és Színházi Múzeum.

A színházrajongó magángyűjtők közül többen múzeumnyi nagyságrendű érdekességgel bírtak, melyek idővel önálló intézmény születéséhez vezettek. A legelső és méretét tekintve legnagyobb önálló színházi muzeális intézmény Moszkvában jött létre: 1894-ben saját villájában alapította meg múzeumát Alekszej Bahrusin nagyiparos, melyet 1913-ban átadott a Tudományos Akadémiának, 1917-ben pedig a múzeum az állami intézmények

közé került. Napjainkban közel másfél millió tételt számol a múzeum archívuma. A központi múzeumi épület mellett a múzeumhoz tartozik még tizenegy filiálé is: köztük az Alekszandr Osztrovszkij, Marija Jermolova és Mihail Scsepkin házából kialakított múzeumok, Mejerhold, Galina Ulanova lakásmúzeumai, Dávid Borovszkij díszlettervező színházművész múzeum-műhelye, a Rádiószínház múzeumi stúdiója, a Színházi Szalon a Tverszkoi bulvár 11-ben, és a Színházi Galéria a Malaja Ordinka 9-ben.

Nagy-Britanniában 1911-ben Gabrielle Enthoven gyűjtő kezdeményezte egy Nemzeti Színházművészeti Múzeum létrehozását. Gyűjteményét a Victoria & Albert Múzeum 1924-ben vette át. Fél évszázad múltán egy másik gyűjtő, Harry R. Beard adományának köszönhetően 1974-ben önálló intézmény lett a Színházi Múzeum, amely 1987-ben átköltözött a Covent Garden-be. 2007-ban azonban anyagi nehézségek miatt bezárták az intézményt, a gyűjtemény újra a Victoria & Albert Múzeumba került. Az amerikai színész- és rendezőnek, Sam Wanamakernek köszönhetően 1997-ben nyílt meg Londonban az újból felépített Globe Színház, kb. 230 méternyire az eredeti színház helyétől. Az 1599-es épület rekonstrukciója már önmagában is múzeumi látványosság, ezen túl az itt létrehozott állandó kiállítás is körbejárja a reneszánsz angol színház és drámairodalom világát. E kiállítás a legmodernebb technikák alkalmazásával végig interaktív kultúrtörténeti sétát kínál a látogató számára. Az európai színházi kultúrát megteremtő görög színjátszást 1938-tól kutatja és mutatja be önálló színházi múzeum Athénban. Jelentős színházi gyűjteménnyel rendelkezik még a Színházi Múzeum Helsinkiben, Bernben, Bécsben.

A színház egyik sajátos műfajának, a kabarének az emlékeit gyűjti Mainzban és Bernburg an der Saale-ban a Német Kabaré Archívum.

Az Amerikai Egyesült Államokban New Yorkban 1995-ben jött létre a Broadway Színházi Intézet, melynek tevékenységét 2003-tól új intézmény, a Színházi Múzeum folytatta. A New York-i Múzeum Színházi Gyűjteménye több mint 200.000 tárgyat őriz, 1785-től napjainkig dokumentálják a város színházi múltját.

Ázsia legnagyobb, legátfogóbb színházi múzeumaként tartják számon az 1928-ban alapított a japán Waseda Egyetem Tsubouchi Emlékszínházi Múzeumát: több mint egymillió műtárggyal rendelkeznek, s nagy figyelmet fordítanak a gyűjtemény digitalizálására.

¹ A gödöllői kastélyszínház helyreállításáról lásd még: <https://epiteszforum.hu/barokk-szinhaz-a-godolloi-kastelyban-13-milliard-forint> (Letöltés: 2021. okt. 25.)

A legújabb színházi múzeummal az indiaiak büszkélkedhetnek: a kolkatai (kalkuttai) Natya Shodh Sansthan Színházi Múzeumot 2019-ben adták át, alapját egy 1981-ben létrehozott archívum adta. Az indiai szanszkrit színházak emlékei mellett helyet kapott a tárlatban az intézmény báb-és maszkgyűjteménye is.

A művészkultusz felvirágzásának köszönhető az egy-egy művészóriás művészete előtt tisztelgő emlékmúzeumok, emlékházak. A komédiaíró Carlo Goldoni velencei szülőházában 1953-ban nyílt múzeum. A lagúnák városában 2003 óta működik a Wagner Múzeum is, amely többek között Josef Lienhart gyűjteményre épül. Az opera műfaját megújító zenszerzőnek természetesen Bayreuth-ban is van múzeuma. Puccini luccai szülőháza és a sírjának helyet adó Torre del Lago-i nyaralója is múzeumként működik. Lehár Ferenc emlékét a Bad Ischl-i villája, Csehovét jaltai háza őrzi... a sor hosszan folytatható lenne.

Magától értetődő volna, hogy a kisméretű, iparművészeti remekékként is izgalmas – kis méretük révén nagy kiállítási teret nem igénylő – bábok, valamint az azokhoz kapcsolódó paravánok, kisméretű kulisszák önálló múzeumok, kiállítások sorában kapjanak elhelyezést. Érdekes módon mégis kevés az önálló bábszínházi múzeum.

A műfaj Ázsiában született, ezért különösen jelentősek az ázsiai hagyományokat őrző múzeumok. A Tajvan Ázsiai Bábszínházi Múzeum a hagyományos ázsiai bábkultúra emlékei közül több mint 10.000 bábszínházi elemet őriz. Külön interaktív múzeum dolgozza fel a tajvani árnybábjáték világát Kaohsiungban. A hagyományos japán bábművészetet a Tokushimai Awwadeko Japán Bábmúzeum mutatja be.

Európában a cseh bábművészet jelenti a műfaj csúcását. Ennek megfelelően több állandó kiállítás is feldolgozza e terület történetét. Prágában a Nemzeti Múzeum egységként működő Cseh Bábok és Cirkusz Múzeuma ad összefoglalót. Český Krumlov bábmúzeuma a régi cseh marionettek és komplett bábszínházak kiállítása. A pilseni bábmúzeum a 19. századi pilseni bábjáték hagyományai mellett többek között a kis családi színházak világába is bevezeti a látogatót.

Lyonban, a francia vásári bábfigura, Guignol „szülővárosában” a Gadagne Múzeum ad helyet jelentős állandó bábtörténeti tárlatnak. Lisszabonban a Marionette Múzeum a hagyományos portugál bábok mellett Délkelet-Ázsia, Java, Bali,

Srí-Lanka, Burma, Thaiföld, India, Vietnam, Kína bábfiguráit, maszkjait is gyűjti. Hasonlóképpen Európán túlról is gyűjti figuráit a Lübecki Színházi Bábok Múzeuma. A Ljubljana-i Bábszínház részeként működik a mintegy 6000 műtárggyal rendelkező országos bábművészeti gyűjtemény: a szlovén bábművészet értékeit bemutató teátrum és kiállítás egy kastélyban kapott helyet.

Az Egyesült Államok legnagyobb bábművészeti-bábtörténeti szervezete az Atlantában található Center for Puppetry Arts, melynek része a World of Puppetry Museum, ahol többek között a The Muppet Show és a Sesame Street figuráit is őrzik.

SZÍNHÁZTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYEK MAGYARORSZÁGON

Magyarországon 1881-ben Rakodczay Pál színház-igazgató foglalkozott a színházi emlékek gyűjtésének gondolatával. 1885-ben pedig dr. Váli Béla színház-történész vetette fel egy magyar színházi múzeum létesítésének gondolatát a *Magyar Salon* hasábjain.² 1906-ban Kolozsvárott Gáspár Ármin állami iskolai tanító adott be javaslatot régi színházépület színházi múzeummá való átalakítására, de a kolozsvári színügyi bizottság pénzügyi nehézségek miatt levette a napirendről a kérdést. 1907-ben a Pesti Hírlapban Porzsolt Kálmán, a *Pesti Hírlap* kritikusaként írt a színházmúzeum létrehozásának szükségességéről.³ 1909-ben Molnár Viktor kultuszminiszteri államtitkár hirdetett ankétot e témában. Az Uránia Tudományos Egyesület ülésén terjesztette elő a „Magyar Színházművészeti Múzeum” megalakításának gondolatát: „*Teremtsük meg a Magyar Színházművészeti Múzeumot, gyűjtsük össze a magyar nemzeti eszme lobogója alatt küzdött nagy színészeinknek megmaradt ereklyéit egy egyetlen országos gyűjteményben, amelynek az alapja, mint örömmel jelenthetem, már meg is van teremtve. Ernszt Lajos úr, a Nemzeti Szalon igazgatója, a készülő múzeum számára följánlotta előttem egyik legnagyobb művészeinknek, Egressy Gábornak mintegy három szobára való emléktárgyait, melyeket nagy buzgósággal húsz esztendő óta gyűjtögetett. Kiindulásunk ez a gyönyörű anyag, melyet azt hiszem igyekezettel, munkával megsokszorozhatnánk.*”⁴

A hozzászólók az emlékek összegyűjtésével egyetértettek, de megoszlottak a vélemények a tekintetben, hogy új, önálló múzeumot hozzanak létre, vagy a Nemzeti Múzeumon belül szülessen meg

2 Váli Béla színház-történészt (1858–1896) kezdeményezése révén a magyar színházi muzeológia egyik úttörőjének tekintjük.

3 Porzsolt Kálmán a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának egyik létrehozójaként, illetve mint a Népszínház korábbi igazgatója (1897–1904-között) is érintett volt a múzeomalapítás ügyében.

4 *Magyar Művészeti Almanach*. Budapest, 1910. 83.

egy színháztörténeti gyűjtemény. Porzolt Kálmán, Márkus József, Ernszt Lajos az önálló intézmény létrehozása mellett foglaltak állást, Gerő Ödön nem tartotta szükségesnek önálló múzeum létrejöttét. Az ülésen ugyan megbíznak egy háromtagú bizottságot gyakorlati program kidolgozására, de eredményeket nem értek el.

1913-ban a Magyar Tudományos Akadémián tartottak értekezletet Pekár Gyula elnökletével, ahol Rexa Dezső, Pest vármegye levéltárnoka szolt a múzeumalapítás fontosságáról.⁵ Első lépésként egy színházi kiállítás rendezését tervezték, amelyet Jankovich Béla kultuszminiszter 5000 koronával kívánt támogatni. Ugyanebben az évben Kolozsvárott dr. Janovics Jenő színházigazgató kezdeményezésére szerveztek ankétot a témában. 1914-ben az Országos Színészegyesület közgyűlésén fogalmaztak javaslatot az ügyben. A tervek azonban a világháború miatt meghiúsultak. Az Országos Irodalmi és Közművelődési Szövetség 1924. február 5-i ülésén Szundy Károly kir. tanácsos elnökletével tárgyalta a kérdést. Néhány hónappal később a kultuszminisztérium levélben fordult az állami színházak, a Nemzeti Színház és az Operaház igazgatóihoz: a minisztérium film- és hangfelvételeket kívánt készíteni a társulatok kiemelkedő művészeiről egy tervezett színházi múzeum számára. Ám sem a felvételek, sem a múzeum nem készült el. 1925-ben a pesti városházán rendeztek újabb eredménytelen ankétot.

Hevesi Sándor igazgató kezdeményezésére a Nemzeti Színházban jött létre 1924-ben az első jelentősebb közgyűjtemény, amely a Nemzeti Színház Múzeuma elnevezést kapta, s inkább színházi archívumként működött. A gyűjtemény múzeumőre Pataki József lett, aki 1913-tól volt a Nemzeti Színház tagja, s 1917-ben az Országos Színészegyesület pályázatára írta meg *A magyar színház története 1790–1890* című munkáját, s a Pesti Napló, a Szózat hasábjain is publikált színháztörténeti tárgyú írásokat. A hajdani Népszínház titkári lakásának két szobájában helyezték el a gyűjteményt, amelynek kiemelkedő darabjai közé tartoztak Jászai Mari, Prielle Kornélia ereklyéi.

1929-ben Németh Antal rendező a Színészújság hasábjain számolt be a külföldi tanulmányútjain látott színháztörténeti múzeumokról, újból felélesztve egy hazai intézmény felállításának gondolatát (NÉMETH 1929). A lap hasábjain Erődi Jenő reagált az írásra. Cikkében számba vette azokat a magángyűjteményeket – Rexa Jenő, dr. Lugosi Döme, Rozsnyay Kálmán muzeális anyagait –,

amelyekre alapozni lehetett volna a múzeumot, s kiemelte a Színészegyesület birtokában lévő jelentős emléktárgyakat.

Az ezt követő évtizedekben a múzeumalapítás kérdése háttérbe szorult. Fordulatot 1952 hozott: november 2-án megalakult az Országos Színháztörténeti Múzeum, s ugyanebben az évben nyitotta meg első állandó kiállítását *A magyar színház hősi harca, 1790–1849* címmel (A MAGYAR...1952). A múzeum első székhelyéről, a Petőfi Sándor utca 2. szám alól 1954-ben költözött át jelenlegi épületébe, a Krisztina körút 57. szám alatt álló egykori Áldassy-palotába. Az intézet 1957 márciusában Színháztudományi és Filmtudományi Intézetté alakult: a múzeum mellett működött a Magyar Állami Filmarchívum is, a Pasaréti út 122. szám alatt. 1959-ben az intézmény kettévált: az önálló Filmarchívum Magyar Filmintézet néven, az Országos Színháztörténeti Múzeum pedig a Színháztudományi Intézet keretein belül működött tovább egészen 1969-ig, amikor is felvette a Magyar Színházi Intézet nevet. Majd 1991-ben kapta széles tevékenységi körét kifejező, jelenlegi megnevezését, az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet (OSZMI) elnevezést. Az intézmény országos hatókörű múzeum. Történeti gyűjteményei: audio-vizuális gyűjtemény, bábgyűjtemény, emléktár, fotótár, képzőművészeti gyűjtemény, kéziratár és aprónyomtatvány-tár; műsorfüzet- és színlaptár; scenikai gyűjtemény jelmeztárral és makettgyűjteménnyel, táncarchívum és topográfiai gyűjtemény. 2017 óta a Petőfi Irodalmi Múzeum tagintézményeként működik.

1953 óta az Országos Színháztörténeti Múzeum látja el a Bajor Gizi Színészmúzeum szakmai felügyeletét. A múzeum 1952. február 12-én, Bajor Gizi halálának első évfordulóján nyílt meg a színésznő egykori budai villájában, a Stromfeld Aurél utca 16. szám alatt (GOBBI 1984). Létrejöttét a pályatárs, Gobbi Hilda színművész kezdeményezte, s szándékait így összegezte: *„A múzeum létrehozásában ez vezérelt bennünket: pályatársainkkal, akik előttünk jártak s a maguk idejében fénylő csillagok, néha sarkcsillagok voltak a nemzeti kultúra egén, ne menjen el nyomtalanul az »idő hajója«. Nem sok, amit egy-egy színész művészetéből megmenthetünk, megörökíthetünk, de annyi talán igen, hogy a közönség érdeklődését fölkeltsse, ébren tartsa e nagy múltú, nagyon szép pálya iránt. Déryné írta naplójában, hogy »a színészek számára külön rezervátumot kellene létrehozni, talán egy szép házban, nagy park közepén – ott élnének együtt és egymással, amikor nincsenek a*

⁵ Rexa Dezső fontos színháztörténeti kutatásokat végzett, jelentős színházi tárgyú magángyűjteménye is volt. Színháztörténeti munkái közül kiemelkedik *A budapesti Nemzeti Színház könyv- és levéltára* (1908), *A Nemzeti Színház megnyitásának története* (1927).

színházban.« (...) »Szép ház, nagy park közepén« – talán olyan, amilyenek Déryné megálmodta. Végre együtt vannak egymás között – hisz már nincsenek a színházban. Remélem, boldogok (BÁLINT 1981, 6.)»

A Bajor Gizi hagyatékából és emlékszobájából kifejlődő múzeumba az alapító a névadó mellé Jászai Marit és Márkus Emíliát emelte ki a magyar színháztörténetből, saját emlékszobákkal. 1981-ben bővült a kiállítás: a földszinti termekben újabb színházrelikviákat helyeztek el, az emeleti kiállítóterben rendezők és scenikusok emlékei kaptak helyet, s egy-egy kisterem adott helyet a magyar kabaré, az operett, illetve az avantgárd színházi mozgalmak dokumentumainak.

A múzeum 2002 őszén megnyílt, újrarendezett kiállítása a földszinten meghagyta a korábbi emlékszoba elrendezését. Az emelet első szobája a magyar színház legnépszerűbb műfaját, az operett világát mutatja be, a műfaj legkiemelkedőbb színművészeit (Blaha Lujzától Fedák Sárin át Honthy Hannáig, a Latabárokig), komponistáit (Huszka Jenőt, Kálmán Imrét, Lehár Ferencet), és színházait, a Népszínházról a Fővárosi Operettszínházig. Az intézmény táncarchívumának az anyagából válogat a táncművészek emlékszobája. Bemutatja a mozulatművészet képviselőit, a magyar balettművészet reprezentánsait, valamint a magyar néptáncművészet 1945 utáni legjelesebb művészeit. Négy emeleti szobában a színházi előadás létrejöttének folyamatával ismertetik meg a látogatót, az olvasópróbától a premierig. A földszinti emlékszobák forgatókönyvét Turnai Tímea írta, a látványtervet Zeke Edit díszlettervező készítette. Az emeleti kiállítás forgatókönyvét Szúdy Eszter és Gajdó Tamás írta, a látványtervet Paseszki Zsolt készítette.

Az ország legnagyobb magyar színházi forrásgyűjteménye az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti tára, amely gyűjti mindazokat a könyvtári jellegű dokumentumokat, amelyek összefüggenek a hivatásos magyarországi, illetve a határon kívüli magyar színházzal. A tár gyűjti és gondozza a szövegeköteteket, színlapokat, plakátokat, műsorfüzeteket és aprónyomtatványokat, a vizuális színházi dokumentumokat (eredeti és sokszorosított grafikai lapokat, díszlet- és jelmezterveket, színházi fényképeket), valamint a színháztörténeti kutatás számára forrásértékű kéziratos, kis példányszámú, illetve géppel írott dokumentumokat, hagyatékotokat. Gyűjtési területe a mindenkori

történeti Magyarország, időhatárai a 18. századtól napjainkig terjednek. A könyvtár egyik külön gyűjteménye 1949-ben vált önálló részleggé, gyűjteményeinek gyökerei azonban a könyvtár alapításáig nyúlnak vissza. 1949-ben, az államosítást követően hatalmas színházi könyvtárak, irattárak, nagy mennyiségű színlap és kép került a könyvtárba, ami hozzájárult a tár életre hívásához.

A magyar színházművészet néhány kiemelkedő művészenek emlékét több kisebb kiállítás is őrzi: Tolnay Klári emlékmúzeuma a színházművész szülőfalujában, Mohorán nyílt meg. Varga Mátyás díszlettervező gyűjteménye Szegeden látható. Kálmán Imre munkásságát a siófoki Kálmán Imre Múzeum mutatja be. Neményi Lili színművésznő és Horváth Árpád rendező emlékényagából a Pesterzsébeti Múzeumban rendeztek be emlékszobát. Latinovits Zoltán relikviái Balatonszemesen tekinthetők meg. 2020 tavaszán kezdődött meg az Őze Lajos Emlékház kialakítása Szentesen, az intézmény alapkövét a színházművész születésének 85. évfordulóján rakták le.

A MISKOLCI SZÍNHÁZTÖRTÉNETI ÉS SZÍNHÁZMŰZEUM MEGALKULÁSA

A miskolci színházmúzeum gondolata Gyarmathy Ferenc színművészen fogalmazódott meg.⁶ A Miskolci Nemzeti Színház művésze 1983-ban tekintette meg a Bajor Gizi Színházmúzeumot. A látottak hatására vetette fel egy miskolci színházmúzeum megnyitásának tervét, s kezdte el elhunyt miskolci pályatársai emlékeit gyűjteni. Elképzelésével megkereste Miskolc Városi Tanács, a Városi Pártbizottság, Hazafias Népfront, SZMT, Herman Ottó Múzeum, az Országos Műemléki Felügyelőség, a Miskolci Nemzeti Színház illetékeseit. 1984. aug. 10-én fogalmazta meg felhívását, amellyel az 1984/85-ös színházi évad elején fordult a színház dolgozóihoz:

„Tisztelt Kollégák, Barátaim! A következő elképzeléshez, annak gyakorlati megvalósulásához kérem segítségeteket. Egy helyi vonatkozású színházmúzeum létrehozásához.

A mi múltandó művészetünk, pályatársaink felett, akik előttünk jártak és a maguk idejében a színház ünnepeltjei voltak, akik terjesztették a világosságot, gyönyörködtették a szívet, ne múljon el az idő nyomtalanul. »Elmegy nevével az idő hajója, és menni fog

6 Gyarmathy Ferenc (1929–1997): Bozóky István avatta színésszé, aki 1954-ben szerződött a miskolci színházhoz. Az 1980-as évek közepétől fogalmazódott meg benne a miskolci színházmúzeum létrehozásának gondolata, attól fogva gyűjtötte pályatársai emlékeit, megszállottan küzdött az intézmény létrejöttéért. A múzeum megnyitását még megélhette, de egy fél év múltán elhunyt. Több mint száz szerep volt mögötte, mikor véglegesen távozott a színpadról. A miskolci színházművészet múltjának megőrzéséért végzett tevékenységéért Déryné-díjjal ismerte el Miskolc városa. Fontosabb szerepei: Schiller: Ármány és szerelem – Ferdinánd, Kacsóh Pongrác: János vitéz – Bagó, Katona József: Bánk bán – Mikhál bán, Shakespeare: Macbeth – Banquo, Rahmanov: Viharos alkonyat – Kuprijanov, matróz.

az örökléten át« – mondja Petőfi az egyik versében. *Én úgy gondolom, hogy ne menjen el az idő hajója nyomtalanul. Nem sok, amit egy színész művészetéből megörökíthetünk, de annyit talán igen, hogy a közönség érdeklődését ébren tartsa e nagyon nehéz, de gyönyörűségeken szép pálya iránt.*

A múzeum létrehozásával kapcsolatban az elképzelés a következő: mindaz a színész, rendező, karmester, díszlettervező, aki 1945-től, mint a Miskolci Nemzeti Színház tagja, illetve innen ment nyugdíjba, és elhalálozott, azoknak állítunk emléket egy színészmúzeum (emlékszobák) létrehozásával. Az emlékszobákat a színház mellett lévő volt Szakmunkásképző Iskolában hoznánk létre. A színház rekonstrukciójának utolsó fázisában fogják az említett épületet rendbe hozni. (...) Minden segítséget elfogadunk és köszönettel vesszünk. A vállalkozás nagyon nagy feladat és éppen ezért kérem tisztelettel a Ti segítségeket. Külön segítséget is fogunk kérni vállalatoktól, intézményektől, hivataloktól, kispárosoktól stb. Jelenlegi értesülesem szerint (1945-től sajnos sok, nagyon sok a halottaink száma) meg kell tudnunk Bánhidyt József, Kovács Terus, Beleznay István, Takács Oszkár, Upor Péter, Hamvay Lucy, Lenkey Edit, Jákó Pál, C. Kóbor Béla, Virágh Elemér, Útő Endre, Benkő Béla, Csanády Ila rokonai, vagy hozzátartozói nevét!

A színházunk történetét röviden összefoglaló és szemléltető anyagot (képek, színlapok, darabok szövegkönyvei, fényképek) fogunk elhelyezni, s olyan volt kollégák relikviáit, fényképeit, akik tagjai voltak színházunknak, s innen indultak el az országos hírnév felé. (Sebestyén Mihály, Ladányi Ferenc, Kis Manyi, Pécsi Sándor, Öze Lajos, Latinovits Zoltán.)

*A feladat nagy, de bízom a Ti és a színházat tisztelő és szerető emberek segítségével. Ez a múzeum kizárólagosan helyi vonatkozású, a Miskolci Nemzeti Színház volt tagjainak akar, és nagyon remélem, fog is emléket állítani. Tehát még egyszer kérlek benneteket, segítsétek és támogatásotok ezt a kezdeményezést!*⁷

A helyi sajtóban elsőként az *Észak-Magyarország* számolt be a múzeum tervéről 1986. január 11-i számában.⁸ Ezt követően Gápelné Tóth Rózsa

tanácselnök helyettes írásban is megerősítette támogatását, amelyet szóbeli egyeztetés követett. Erről *Megvalósul a miskolci színész emlékház* címmel jelent meg hír a megyei napilap február 24-i számában.

Az elképzelés megismertetését, népszerűsítését is segítették a már összegyűjtött relikviákból rendezett időszakos kiállítások a színház emeleti nézőtéri társalgójában. Az első kiállítás 1987. október 2-án nyílt meg *Színészek Miskolcon* címmel, és az egész színházi évadon át nyitva tartott. A kiállítást dr. Gyárfás Ágnes nyitotta meg, s nyolc egykori miskolci színész – Bánhidyt József, Csiszér András, Farkas Endre, Fehér Tibor, Jákó Pál, Lenkey Edit, Szili János, Upor Péter – emlékeit láthatta a közönség. A színház nemcsak hellyel támogatta a kiállítást, de rendelkezésre bocsátotta például az épület régi toronyórájának szerkezetét is. Ezt a későbbiekben még öt hasonló jellegű tárlat követte.⁹

1989 februárjában megalakult a Színész Emlékház Egyesület, hivatalos formát adva a gyűjtésnek, illetve a kezdeményezésnek. Az alapító okirat szerint az egyesület célja: *„A miskolci színészek és színészet emlékeit magában foglaló gyűjtemény elhelyezése és kiállítása céljából »Színész Emlékház« létrehozása, a létrehozáshoz szükséges pénzeszközök gyűjtése. Az emlékház megnyitásáig egyesületünk gondoskodik a gyűjtemény ideiglenes és biztonságos megőrzéséről, a gyűjtemény gyarapításáról és az emlékház létesítéséhez, valamint a gyűjtemény gyarapításához magánszemélyek és jogi személyek által felajánlott illetőleg befolyt pénzüsszeg befektetéséről és a célnak megfelelő felhasználásról.»* Elnökének Bujdos Jánost, a 101. számú Szemere Bertalan Ipari Szakmunkásképző Intézet igazgatóját választották.¹⁰

A legelső híradások még 1988-as nyitásról szóltak, azt követően 1990. október 22-re, a hivatásos magyar színjátszás kezdetét jelölő 200. évfordulóra tervezték az átadást. A színházépület állapotának megromlása, a Széchenyi utcai homlokzati rész megroppanása, a helyreállítási munkák azonban hátráltatták az intézmény átadását.¹¹

7 Herman Ottó Múzeum – Thália-ház irattára SzAd/6-2006

8 Benedek Miklós: Színháztörténeti emlékház Miskolcon (?) *Észak-Magyarország*, 1986. január 11. 4.

9 A második kiállítást 1989. január 20-án, Csiky Gergely *A nagymama* című vígjáték premierje előtt Zimonyi Zoltán irodalomtörténész nyitotta meg, ez alkalommal újabb nyolc művész – Virágh Elemér karmester-zeneszerző, Polgár Géza, Kanalas László, Virágh Ilona, Útő Endre, Kovács Terus, Csanády Ila, Beleznay Unger István pályáját idézték meg. A harmadik tárlatot dr. Szabadfalvi József megyei múzeumigazgató ajánlotta a közönség figyelmébe: Benedek Miklós újságíró, Hidvégi Elek, Hamvay Lucy, Zoltán Sára, Matus Judit, ifj. Máthé László, Arday Aladár, Gergely István emlékeit mutatták be. A negyedik kiállítás megnyitóján, 1990. december 21-én Gyöngyösi Gábor, az *Észak-Magyarország* című megyei napilap olvasószerkesztője idézte meg Somoss Zsuzsa, Takács Oszkár, Sebestyén Mihály, Demeter Hedvig, Mikes Béla színész-rendező, Pálffy György színész-rendező, Kovács László magánénekes, Olasz Erzsébet pályáját. Az ötödik kiállítást 1991. december 13-án dr. Veres László, a Herman Ottó Múzeum igazgatója nyitotta meg, s Benkő Béla, Kóbor Béla, Hájer József, Kondráth Ilona, Mészáros József, Magyar Lajos, id. Máthé László, Sárközi (Sárcz) Sándor emlékei kerültek a tárlókba. A hatodik kiállítást a Rónai Sándor Művelődési Központban rendezték meg.

10 Színész Emlékház Egyesület alakult Miskolcon. *Magyar Nemzet*, 1989. június 21.

11 *Észak-Magyarország* (1989. június 2.)

Gyarmathy Ferenc javaslatára az anyagot a Déryné utca 3. szám alatti épületben kívánták elhelyezni. Nem csupán a színház közelsége, hanem a telek színháztörténeti jelentősége és múltja is indokolta ezt: itt állt Magyarországon az első olyan kőszínház, amelyet a magyar nyelvű színház számára emeltek.

1823. augusztus 24-én nyitották meg a még belülről nem teljesen kész színházat. A megnyitón Kisfaludy Károly *A tatárok Magyarországon* című ünnepelt darabja került színre Eder György társulatának előadásában. A régi színházépület az 1843-as miskolci tűzvészben elpusztult. A leégett első színház helyén – a megmaradt alapfalakat felhasználva – katonai szálláshely épült: az ún. Ezredesi-lak 1845-re készült el Miks Ferenc rimaszombati építész tervei alapján. Az épületet az 1870-es évektől iskolának használták, többek között női ipariskola, tanoncképző működött benne. Az 1980-as évektől pedig a színház díszletraktárként üzemeltette az épületet.

Az első elképzelések a szomszédos közművelődési intézményekhez kapcsolódva képzelték el a múzeum működését: „Műemlékjellege, udvarának zártsága, a szomszédos Galéria-udvarral való összekapcsolhatósága sokféle nyári kulturális rendezvény lehetőségét is biztosítaná. A gyűjtemény céljára az épület emeleti utcai frontja és néhány más kisebb helyiség lenne szükséges, a földszint más színházi célokat szolgálhatna.”¹² illetve: „az épület a szomszédos könyvtár és az emlékház közös céljait fogja szolgálni, a két intézménynek szorosan együtt kell működnie.”¹³ – olvashatjuk az elképzeléseket az első híradásokban. 1990-ben viszont már a Petró-házban nyíló irodalmi múzeum részeként kívánták a gyűjteményt elhelyezni.¹⁴ Gyarmathy Ferenc levélben utasította el ezt a lehetőséget: „amikor elkezdtem az anyag gyűjtésével foglalkozni és a színház emlékház, emlékszobák gondolatával, akkor nem gondoltam, nem gondolhattam másra, minthogy az anyagok nem múzeumi tárgyként szerepeljenek majdán, hanem mint élő emléktárgyként.”¹⁵

Fordulatot hozott, hogy a parlament támogatta a Miskolci Nemzeti Színház rekonstrukcióját: 1991-re 100 millió Ft-ot, a következő évekre 510 millió Ft-ot szavazott meg címzett támogatásként. A miskolci önkormányzat 1991-ben 22 millió forintot adott a teljes rekonstrukcióhoz. A rekonstrukció polgármesteri megbízottja Szilvási Zsuzsa és Simon Gábor, generáltervezője Bodonyi

Csaba Ybl- és Széchenyi-díjas építész és az Interplan Kft. volt. Egyedülálló módon nem csupán a műemlék nagyszínház felújítására került sor, hanem egy komplex színházi negyed kialakításába fogtak bele: „A rekonstrukció tervezési filozófiája és célja egy olyan integráns színházegyüttes létrehozása, amely tartalmazza és funkcionális egységben működteti mindazt, ami a miskolci közönségnek a színházat jelenti, egyben megfelelő technikai háttérrel ad a színvonalas üzemeltetéshez. Az épületegyüttes színháztermeinek választéka (700 fős nagyszínház, 300 fős kamaraszínház, 120 fős kísérleti terem) a sokrétű igényekhez való rugalmas alkalmazkodás lehetőségeit nyújtja. A tervezői koncepció arra törekedett, hogy mindenki: a közönség, a művészek, a műszakiak és az adminisztratív személyzet egyaránt és arányosan részesüljön a rekonstrukció eredményeiből. Az épületegyüttesben nagyszínház, kamaraszínház-játékszín, nyári szabadtéri színház, alapanyagraktárak, műhelyek, bútor-jelmeztár s kelléktár díszletszerelő csarnok, irodaépület, Színház- és Színháztörténeti Múzeum, 2 épületben 50 színészlakás található (SZILVÁSI–BODONYI–SIMON 1995, 52–60).”

Az épületegyüttes rekonstrukciója és építése a színház folyamatos működése mellett történt. Az Európa Tanács 80.000 ECU-val támogatta a műemléképületek felújítását, s ez tette lehetővé az eredeti elképzeléseknek megfelelően a Déryné utca 3. szám alatti épület helyreállítását és a múzeum megnyitását. A felújítás során az épület hátsó szárnyát elbontották, így alakították ki a szomszédos Déryné u. 5. szám összenyitásával a nyári színház udvarát, illetve nézőterét. A földszinti kapualj szolgál a múzeum előcsarnokául, amely elvezet az emeleti kiállítótermekbe. A földszint egyik oldalán a múzeum irodája és jegypénztára kapott helyet, a másik oldalát múzeumi kávézó számára hagyták meg, amely 1997-ben kezdte meg működését. A tetőtérben a színház balett-termét alakították ki – amely nem bizonyult szerencsés megoldásnak sem a hangáthallás, sem mozgás okozta rezonancia miatt.

1996 januárjában a város közgyűlés elé sürgösségi indítványként került a múzeum létesítéséről szóló tervezet, s a múzeumi kiállítóhelyként besorolt intézmény szakmai működtetését a Miskolci Galéria Városi Művészeti Múzeumra bízták. A múzeum átadására 1996. október 22-én került sor. Az ünnepség a Kamaraszínházban kezdődött. Az intézményt Kobold Tamás, Miskolc polgármestere avatta fel, aki

12 Benedek Miklós: Színháztörténeti emlékház Miskolcon (?) *Észak-Magyarország*, 1986. január 11. 4.

13 Megvalósul a miskolci színházműemlékház. *Észak-Magyarország*, 1986. február 24. 4.

14 Horváth Szabolcs: Színház emlékei Miskolcon. *Észak-Magyarország*, 1991. október 28. 3. A Petró-házban végül a Miskolci Galéria Szalay Lajos-gyűjteménye került elhelyezésre, az irodalmi múzeum nem valósult meg.

15 Herman Ottó Múzeum – Thália-ház irattára SzAd/6-2006

emléklapot adott át a múzeum létrejöttét segítő színművészeknek és technikai dolgozóknak. A létrehozók közül Gyarmathy Ferenc mondott köszönetet, a színház részéről Hegyi Árpád Jutocsa igazgató szolt az intézmény megvalósulásának fontosságáról. Köszöntőt mondott dr. Dobrik István, a Miskolci Galéria igazgatója is. A Színész Emlékház Egyesület művészei – Molnár Anna, Péva Ibolya, Várhegyi Márta, Egri László, Somló Ferenc, Somló István, Szabados Ambrus, Szegedi Dezső –, a reformkori színjátszást idézték meg ünnepi összeállításukban. Ezt követően sétáltak át a vendégek a múzeum épületébe.

A múzeum első szakmai munkatársa Gyarmathy Ferenc lett, aki 1997-ben elhunyt. Az intézmény „múzeumőre” ezt követően Gyarmati Béla, a Miskolci Nemzeti Színház nyugalmazott igazgatója lett.¹⁶ 2002 őszétől Mikita Gábor színháztörténész-muzeológusként látja el a szakmai vezetői feladatokat.¹⁷

A MÚZEUM FELADATKÖRE

Az intézmény feladata a miskolci színjátszás történetének kutatása, adatainak, dokumentumainak felkutatása, gyűjtése, őrzése, kezelése, szakszerű nyilvántartása, állagmegóvása, védelme és hozzáférhetővé tétele, valamint azok tudományos feldolgozása, a tudományos eredmények közzététele. Működése középpontjában a Miskolci Nemzeti Színház és művészeinek múltja, tevékenysége áll, de figyelemmel kíséri a város amatőr színjátszását, bábszínházi életét, az operafesztivál működését is. Tevékenysége kiterjed a magyar művelődéstörténet színházakkal, drámai műfajokkal, különböző színházműködési kérdésekkel, színészek és színházi szakemberek képzésével, életével kapcsolatos területeire. A színháztörténeti gyűjtemény elsősorban a miskolci színjátszásra vonatkozó dokumentumokat, tárgyi emlékeket gyűjti.

Kulturális szolgáltatásaival, az állandó és időszakos kiállításokkal, valamint az azokhoz több módon kapcsolódó múzeumpedagógiai tevékenységgel, családi- és közösségi programokkal, szakmai rendezvényekkel – a minél szélesebb körű hozzáférés

érdekében – kívánja szolgálni a magyar színháztörténeti kutatásokat, valamint miskolci lakosok, diákok és a városba látogatók művelődését és szórakozását, valamint segíteni az egész életen át tartó tanulás folyamatát. Feladata a gyűjtőkörhöz kapcsolódó tudományos, módszertani kutató- és publikációs munka végzése, a külső kutatók szakmai támogatása.

Együttműködik hazai és külföldi társintézményekkel (Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, OSZK Színháztörténeti Tára, hazai színházi gyűjtemények, illetve a moszkvai Bahrusin múzeum), szakmai adatcserétől kezdve gyűjteményi anyagok kölcsönzésén, digitalizált dokumentumok átadásán keresztül, kiállítások befogadásáig, szakmai rendezvények, konferenciák szervezéséig, azokon való aktív részvételig.

A MÚZEUM GYŰJTEMÉNYE

A múzeum anyaga két gyűjteményből alakult ki. Gyarmathy Ferenc elsősorban a művészek személyes emlékeit gyűjtötte – így elsősorban az egyéni sorsokat tükröző, dokumentáló tárgyak, iratok adták induláskor a törzsanyagot. Kiemelkedő darab Márffy Vera válldíszje az 1940-es évek Sybill-előadásából vagy Fehér Tibor sminkkészlete, utolsó színpadi jelmeze. 2001-ben újabb jelentős emlékszámmal gazdagodott a múzeum: a színház nyugdíjas gazdasági igazgatója, Kerékgyártó László elsősorban a színház elmúlt fél évszázadának működését dokumentáló anyagot (plakátok, műsorfüzetek, előadásfotók, gazdasági irattár) adott át – harmonikusan kiegészítette Gyarmathy Ferenc „személyes színháztörténetét”.

Amíg az alapgyűjtemény a személyes emlékszámmal koncentrált, az elmúlt években kiemelt feladat lett a színház művészeti törekvéseit, előadásait dokumentáló anyagok gyűjtése, így a fotótár és a szcenikai tár – pályázati úton illetve ajándékozás útján történő – bővítése. 2012-től a miskolci opera- és táncművészet (operafesztivál) illetve

16 Gyarmati Béla (Csanádapáca, 1935. aug. 26.): újságíró, rendező, színházigazgató. Magyar-történelem szakon szerzett tanári diplomát. Újságírói pályáját Nyíregyházán kezdte, 1969-ben családjával Miskolcra költözött: a *Déli Hírlap*, majd az *Észak-Magyarország* munkatársa lett. 1979-ben a Miskolci Nemzeti Színház igazgatójának nevezték ki. 1992-ben vonult nyugdíjba. Rendezőként jelentősebb bemutatói: Szigligeti E.: *Liliomfi* (Miskolctapolcai Akropolisz, Szabadtéri Színpad); Németh László: *Bodnárné* (Kassai Thália Színház). Fontosabb kötetei: *Beszélni muszáj* (1994), *Szöszölóban* (1999), *Szűzprimadonna* (2007), *Pelyvarosta* (2008). Az ízig-vérig értelmiségi, klasszikus műveltségű alkotó közéleti tevékenysége, példamutató életműve és Miskolc kulturális és színházi életében kifejtett több évtizedes munkássága alapján 2010-ben megkapta Miskolc város Pro Urbe kitüntető címét.

17 Mikita Gábor (Miskolc, 1965): Egerben magyar-történelem szakon, a Miskolci Egyetemen történelem–muzeológia szakon végzett. 1990-ben színikritikus képesítést szerzett. Tanári pályája mellett színházi újságíróként működött. Írásait közölte a *Criticai Lapok*, *Ellenfény*, *Színház*, *Zsöllye*, *Új Holnap*, *Műút*. 1991–2001 között az *Észak-Magyarország* napilap színházi újságírója. Szerkesztője volt a miskolci Csodamalom Bábszínház jubileumi kiadványainak, a *Legendák, anekdoták, emlékek a miskolci színjátszás történetéből* című 2007-ben megjelent színháztörténeti kötetnek (DOBROSSY–GYARMATI 2007). Önálló kötete: *Páholnyitogató* (MIKITA 2014). A *Spanyolnátha* folyóirat művészeti szerkesztője. 2009-ben Miskolc város Nívódíjjal tüntette ki.

bábjátszás anyagát is gyűjti, az érintett intézményekkel egyeztetve, együttműködve.

Az adakozások a múzeum megnyitását követően is folytatódtak: így például Ónodyné Ágoston Éva dédapja, Telepi György relikviáit; Farkas Szilvia férje, Ábrahám István színművész emlékeit; Tállai Katalin édesapja, Ütő Endre díszletterveit; Veres Attila színházi tárgyú negatívjait, fotógyűjteményét ajándékozta intézményünknek. A legutóbbi két jelentős adomány 2020-ban két festmény: Kiss Tiborné Phersy Erzsébet adománya, Csürös Béla alkotása Kolbay Ildikó primadonnát ábrázolja, míg Reinecker Szandra mai alkotó saját Töröcsik Mari-portróját ajánlotta fel a múzeumnak.

A gyűjtemény rendszerezéséhez és egységekre bontásához az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet illetve az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tára felosztását tekintettük mintául. A következő egységeket alakítottuk ki: irattár, színlaptár, aprónyomtatóvántár, szcenikai gyűjtemény, tárgyi emléktár, fotótár, video- és hangtár valamint sajtódokumentáció.

A tárgyi gyűjtemény legértékesebb darabjai közé tartoznak azok a jubileumi emlékkelyhek, amelyekkel a budapesti Nemzeti Színház tagjai köszöntötték Telepi Györgyöt, a sokoldalú színművészt, az első jelentős magyar színpadtechnikust. A múzeumban látható berendezések közül a legrégebbi a színház toronyórájának a szerkezete. Az eredetileg tűztoronyként 1872-ben emelt építmény órája – Kun József ajándéka a városnak – Móricz Zsigmondot is megihlette: „*A miskolci öreg színház felett / Torony van és óra: / a kultúra messze világol / és mutatja az emberiség idejét.*”¹⁸

Az ügyelőpult mellett többek között a színház fényorgonája, az „angol gép” került a múzeumba a „kulisszák” mögül. Az angol Strand Electric világosító berendezése a színház 1959-es felújításától az 1990-es rekonstrukcióig szolgálta a színházat.

A művészek személyes emlékeanyagában kiemelkedik a magyarországi pályáját Miskolcon kezdő színésznő, Dajka Margit relikviagyűjteménye, amelyet a művésznő pesti emlékszóbjának megszűnésekor a Dajka Margit Alapítvány adományozott a miskolci múzeumnak. A műtárgyak között találjuk többek a művésznő utolsó színpadi jelmeze mellett a *Szerelmi láz* című filmben hordott aranycipellőjét, Huszárik Zoltán Csontváry-filmjében is szerepelt bohócát.

Személyes tárgyai pedig árulkodnak a szerepre készülési folyamatáról, a Szent Antal iránti tiszteletéről is.

Az irattárban a kézzel írt századeleji szerep-példányok mellett az 1950–60-as évek gazdasági és személyi iratanyagának töredéke lelhető fel. Nemcsak koránál fogva kiemelkedő értékű dokumentum Palágyi Lajos szíinigazgató 1912-es bérleti szerződése: a részletes okiratból árnyaltan lehet rekonstruálni a város, a színházat működtető részvénytársaság és a bérlő direktor viszonyát, a színházigazgató kötelezettségeit.

A plakátgyűjtemény legrégebbi darabjai a Sebestyén-testvérek működéséből, az 1920-as évekből származnak. Kiemelkednek a Bilicsi Tivadar, Rajz János pályakezdését, illetve Sebestyén Géza búcsúelőadását dokumentáló színlapok. A Földessy Géza-társulat plakátjai közül a legértékesebbek a Komlós Juci színművésznő által ajándékozottak, melyek a művésznő és Besenyey Ferenc 1940-es évekbeli miskolci alakításait idézik.

A szcenikai gyűjtemény az 1950-es évekig vezet vissza: Molnár Sándor jelmeztervei az 1952-es *Tartuffe*-höz és *Az ozorai példához* készültek. Néhány évvel későbbiek, 1958-as keletkezésűek Láng Rudolfnak a legrégebbi miskolci Brecht-előadáshoz, a *Koldusoperához* készített jelmeztervei. Az ötvenes-hatvanas évek szcenikájának látványos dokumentációját két tervező hagyatéka adja: Ütő Endre díszlettervező több mint félszáz díszletterve a legkülönbözőbb műfajokon keresztül mutatja a klasszikus festőiskolára épülő technika világát. Wegenast Róbert látványtervei közül kiemelkedő *Az ember tragédiája* 1963-as miskolci előadásához készített tervsorozat egyik lapja. A színház mai tervezői közül Bozóki Mara, Juhász Katalin, Laczó Henriette és Zeke Edit néhány tervét, egy-egy makettjét őrzi a múzeum.

A fotótár legnagyobb anyagát Klein József miskolci fotográfus képei alkotják: a miskolci fényképész az ötvenes évek második felétől a hetvenes évek elejéig fényképezte az előadásokat. Az évek során a gyűjteménybe kerültek a Klein Józsefet követő színházi fotósok – Kerényi László, Jármay György, Veres Attila – színházi negatívjai is. Így az ötvenes évek közepétől a nyolcvanas évek végéig, egy-két évad kivételével rendelkezésünkre állnak a színház fotográfusainak negatívjai.

18 Móricz Zsigmond versét Keresztessy Sándor közli (KERESZTESSY 1923).

A MÚZEUM ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSAI

A múzeum állandó kiállítása a miskolci színjátszás történetét mutatja be a kezdetektől napjainkig. A tárlat többször is megújult a negyedszázad alatt.

A nyitó kiállítást a városnak adományozott gyűjteményéből Gyarmathy Ferenc, a Herman Ottó Múzeum anyagából dr. Veres László, a Megyei Levéltár anyagából dr. Dobrossy István rendezték. A kiállítás tervezője és kivitelezője Kamarás Jenő, a Herman Ottó Múzeum munkatársa volt. A tárlattal a rendezők szerettek volna átfogó képet adni a kétszáz éves miskolci színjátszásról, nagy korszakairól, művészeti törekvéseiről, azon belül megidézni a társulat művészeinek, valamint bemutatni a miskolci színházépületek építéstörténetét.

A bolthajtásos kapubejáratba kerültek át a korábban a színház előcsarnokában elhelyezett márványszobrok: a domborművek a színház 150 éves jubileumára készültek, s elhelyezésük a múzeum panteon jellegét erősíti. A lépcsőfeljáróban látható színlapok, portrék, levelek, hivatalos dokumentumok illetve másolataik a reformkori magyar színjátszás egészére adtak kitekintést. Helyet kaptak a Herman Ottó Múzeum történeti tárában őrzött dokumentumok másolatai, köztük Déryné Széppataki Róza levele, Szemere Bertalan beszámolója. Ebben a térben volt látható a hajdani ekhós szekér rekonstruált mása.

Az emeleti kiállítótér első terme a második korszak színház 1857-es megnyitását és az azt követő éveket idézte meg. A következő terem a 20. század első felének meghatározó színházi alakjait sorakoztatta fel. Palágyi Lajos színikazgató társulatának táblója mellett a Sebestyén Géza, majd testvére, Mihály által 1921–1939 között vezetett együttes sztárjai – Mezei Mária, Kis Manyi, Neményi Lili, Sulyok Mária, Bilicsi Tivadar – kaptak helyet. A színház utolsó magánigazgatója Földessy Géza volt, társulatában találjuk Komlós Jucit és Bessenyei Ferencet.

A kiállítás legnagyobb anyaga az 1945 utáni időszak művészeinek emlékét őrizte – a helyi sztárok mellett az innen indulók, például Latino-vits Zoltán, Kazimir Károly, Szirtes Ádám alakját is felvillantva. A kiállítás utolsó része a Miskolci Nemzeti Színház legjelentősebb rekonstrukcióinak dokumentumaiba engedett bepillantást – átfogó képet adva az épület történetéről.¹⁹

A kiállítás paravánrendszerre kihelyezett anyagában a fotók, plakátok domináltak, a tárgyak

többsége az elhunyt művészek személyes emlékei, kiegészítve néhány kellékkal illetve jelmezzel. A multimédia eszközeivel – anyagi és technikai feltételek hiánya miatt – nem élhettek a rendezők.

2006-ban az adott installációban, a kiállítás stílusához, szerkezetéhez igazodva Mikita Gábor rendezte újra a tárlatot, pótolva a tárlat bizonyos hiányosságait, oldva aránytalanságait, többek között beillesztve abba az egy-egy korszak művészi törekvéseit összefoglaló táblósorozat. Új tartalmi elemként jelent meg a zenés színjátszás kiemelése, valamint a színházi próbafolyamat bemutatása. A tárlat alapjaiban történő újrendezésére, az emlékszobahangulat helyett egy a mai múzeumi elvárásoknak megfelelő koncepció megvalósítására nem volt lehetőség.

Az önkormányzati múzeumok fejlesztését, az állandó kiállítások korszerűsítését segítő Alfa-program keretében, a helyi önkormányzatok által fenntartott múzeumok szakmai támogatásáról szóló 12/2009 (XI.27.) OKM rendelet alapján 2009-ben Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata 18.000.000 Forint támogatást nyert a Miskolci Galéria Színház-történeti és Színész-múzeuma állandó kiállításának korszerűsítésére.

A felújítási munkálatok miatt az intézmény 2009 novemberében bezárt, az új tárlat 2010 május 10-én, Miskolc Város Napjához kötődően nyílt meg újra. Az ünnepélyes megnyitóra közvetlenül Jókainé Laborfalvi Róza szobrának avatása után²⁰ került sor a Játékszínben. A megnyitó keretében Seres Ildikó irányításával részleteket adtak elő Csorba Piroska *Csalogány* című drámájából. A Déryné-ről szóló játékban Molnár Anna, Péva Ibolya, Kerekes Vali, Varga Andrea, Pap Livia, Simonfi Adrienn, Csapó János, Kulcsár Imre lépett színre.

Ezt követően nyitotta meg kapuit a látogatók előtt a múzeum, ahol Kékes Zsuzsa irányításával a Megszólaló Kezek Alapítvány növendékei és barátai köszöntötték kamarakonzertjükkel a megújult intézményt, majd 18 órától a közelmúltban elhunyt Varga Gyulára emlékeztek a Bál a Savoyban című 1962-előadás archív felvételének vetítésével. A vetítés díszvendége az előadás rendezője, Orosz György volt.

A *Hódolván Tháliának* című új állandó kiállítás forgatókönyvét Mikita Gábor készítette el, az installáció tervezője Juhász Katalin díszlet-jelmeztervező művész volt: az emeleti kiállítótér a továbbiakban is őrizte az első állandó tárlat szellemiségét és relikviáit, de a kor új múzeumi elvárásaihoz iga-

19 Itt kapott helyet a kilencvenes évek rekonstrukciójának makettje is, amelyet a felújítás terveivel együtt a 2003-as prágai nemzetközi szcenikai kiállításon is bemutatott a Magyar Színházi Intézet.

20 Miskolc önkormányzata Mikita Gábor javaslata alapján állított mellszobrot a város szülöttének. Az alkotást Szanyi Borbála képzőművész készítette el.

zodó látvánnyal, a korábbi múzeumi paravánrendszer helyett színházi tereket idéző installációval, archív felvételekkel, interaktív elemekkel bővült.

A tervezés során alapvető szempont volt, hogy az installáció termenként különböző megoldásokkal és anyaghasználattal, és hangulatelemként, illusztratív módon kapcsolódjon a kiállítás anyagához. Az épület történetének és az első társulatoknak a bemutatásához az átlátható és lényegre törő térrendezés mellett egy-egy meghatározó szín – mély olajzöld és bordó – ad visszafogott, de mégis határozott keretet a képeknek, tárgyaknak. A nagyteremben egy imitált színházi teret építettünk fel, stilizált színpadi díszletekkel, kulisszák mögötti elemekkel, nézőtérrel. Az installáció így színpadi díszlet és múzeumi installáció ötvözete lett: egy kulissza rendszerű „színpadot” alakítottunk ki a térből, melyben végigsétálva, majd visszatekintve egységes anyaghasználattal különböző évtizedek díszleteinek jellemző felületeiből kaphat ízelítőt a látogató. Ezt néhány korabeli színházi lámpa fénye teszi még erőteljesebbé. Az amatőr színjátész és bábjátékos társulatok bemutatásához a szükséges falelemeken kívül egész felületeket betöltő képekkel és mennyezetre szerelt tükrökkel egyfajta játékoságot, szabadságérzetet sugallva köszön el a kiállítás a látogatóktól.

A kiállítás képanyaga jelentősen megújult: nagy számban állítottuk ki a közelmúltban megszerzett fotógyűjtemények eddig nem publikált, a szakma számára is felfedezésszámba menő felvételeit. Beépített digitális képkeretek és monitorok segítségével lehetővé vált filmrészletek, színházi előadások archív felvételeinek vetítése. Fontos törekvésünk volt az interaktivitás mellett, hogy a helyi felnőtt közönség és a turisták mellett végig meg tudjuk szólítani a diákokat is, illetve felmutassunk kuriózumokat a szakmabelieknek is.

A formai megújulás a kiállítótér teljes felújítását jelentette: az összeszáradt és balesetveszélyes parketta cseréjét, teljes körű festést, a világítás korszerűsítését. A kiállítás megújulásával párhuzamosan bővült a múzeumi tér: a földszinten a korábbi kávézó lett az időszakos kiállítások tere, ide került át a jegypénztár is, valamint új szolgáltatásként a múzeumi bolt-sarok, színházi tárgyú kiadványokkal, DVD-kel, emléktárgyakkal.

2016-ban az intézmény 20 éves jubileuma kapcsán Ez víg város, itt jó lesz nekünk... címen frissült a kiállítás: a korábbi installációban helyet kaptak a múzeum újabb szerzeményei. Nagyobb teret kaptak a magyar színháztörténet egészében is kiemelkedőnek számító, azt jelentős módon gazdagító produkciók, életművek (így például Lévay József Shakespeare-fordításai, Kazimir Károly, Horvai István rendezései).

A tárlatot november 11-én Szegedi Dezső, Jászai-díjas színművész nyitotta meg, mint a társulat rangidős férfinézője, aki húsz évvel azelőtt a múzeum átadásának ünnepi műsorában is közreműködött. A múzeum munkatársai a megnyitó vendégeit nemcsak az Agyagbanda és a Fráter kórus által adott zenés műsorral, hanem híres színésznőkhöz kötődő gasztronómiai ínycségekkel is várták, köztük a Fedák-lepény, Karády-szelet. Az ünnepi esemény „attrakciója” volt a múzeum előtti utcai flashmob, amelyben színházi slágereket énekeltek a résztvevők, múzeumi munkatársak és a nagyközönség.

TUDOMÁNYOS KUTATÁSOK

Az intézmény kutatómunkájának középpontjában a Miskolci Nemzeti Színház működése, repertoárja áll. A színház műsorának összeállítását – a teljes színlapgyűjtemény közreadásával – az 1949-es államosítástól kezdve végezte el eddig a múzeum. Következő lépésben a 20. század első felének műsorát, illetve társulati névsorait – mint a színházi kutatás alapvető forrásait – állítjuk össze többek között a Herman Ottó Múzeum könyvtárában fellelhető napisajtó, illetve plakátok alapján. Ezzel párhuzamosan készítjük a miskolci színjátszásra vonatkozó helyi napilapok cikkeinek, illetve a három meghatározó jelentőségű színházi lap, a *Színházi Élet*, a *Színház* és a *Film Színház Muzsika* írásainak a repertóriumát.

KÖZÖNSÉGGKAPCSOLATOK

A múzeum munkatársai kezdettől fogva törekedtek arra, hogy az állandó kiállítás mellett élő programokkal is ápolják Miskolc színházi hagyományait. Időről időre a társulat tagjaival és vendégművészeivel folytatott beszélgetésekre, kötetlen eszmecserékre, pódiumestekre, színháztörténeti előadásokra, könyvbemutatókra, felolvasó estekre, vetítésekre kerül sor.

1999-ben hirdettük meg a *Teátrum történeti* elnevezésű színháztörténeti sorozatot, amelynek első rendezvényén dr. Gyárfás Ágnes: *Miskolci színház a századfordulón* és Berecz József: *Színházi élet a századelső sajtójának tükrében* című előadása hangzott el.

A város szülöttének, Laborfalvi Rózának és díszpolgárának, Jókai Mórnak a tiszteletére helyezték el a város emléktáblát 1999. május 29-én a színház Déryné utcai homlokzatán. Ebből az alkalomból emlékülést tartott a múzeum szervezésében a Miskolci Galéria. Az előadások elsősorban művész házaspár helyi kötődéseiről szóltak.

2000 őszén keresték meg a Színészmúzeum illetve a Herman Ottó Múzeum munkatársait Telepi György, az első jelentős színpadtechnikus, díszletfestő színművész Miskolcon élő leszármazottjai – segítséget kértek, illetve ajánlottak a sokoldalú művész pályájának kutatásában és népszerűsítésében. Ezt követően került az intézmény kutatási programjába Telepi György munkássága, s vették kezdetüket azok az emlékülések, amelyeket a múzeum évente megrendez György-napon Tardón, Telepi életének utolsó helyszínén.²¹

A színház 180 éves jubileumát 2003-ban egyhetes rendezvénysorozattal ünnepelte a város – ennek szervezésében a múzeum munkatársai is részt vettek. A Színész Emlékház Egyesület a múzeum munkatársaival közösen szervezte a *Színházbarát-estek* programsorozatot. Első alkalommal egy Latinovits Zoltán-antológia országos bemutatójára került sor, majd az Operabarátok Egyesületével közös műsoros estek teremtettek lehetőséget a művészek és a közönség megszokottól eltérő találkozására.

2006 őszén a Mecénás Kulturális Alap támogatásával indult a *Thália papjai* című riportfilmsorozat, melynek célja a Miskolci Nemzeti Színház örökös tagjainak bemutatása, munkásságuk megörökítése, illetve emléküik felidézése volt. A pályatársakból illetve színházrajongókból, a művészek tisztelőiből összeállt közönség részvételével meghitt, intim hangulatú közeget teremtettünk – amely lehetőséget adott az őszinte megnyilatkozásokra, ugyanakkor „előcsalta” a művészekből jellemző színészi karakterüket is.

A következő évtől *Emlékpróba* címen folytattuk a sorozatot, közel 30 művész pályáját dokumentáltuk ily módon. A portréfilmek elsősorban a személyiséget, az adott színészegyéniiséget igyekeznek minél sokrétűbben bemutatni, de alkalmasak a pályafutásuk dokumentálására is. A visszaemlékezések sorából – sajátosan a színművészek szemszögéből – az elmúlt fél évszázad miskolci színjátszásának története is kirajzolódhat.

2010-ben bekapcsolódtunk a Múcsarnok és a Miskolci Galéria *Utazó konferencia* című múzeum-pedagógiai konferencia-sorozatába, melyet a fővárosi

kurzus után miskolci konferencia követett többek között a színészmúzeumban. Közel 40 résztvevő öt napig dolgozott együtt a Múcsarnokban és a Bajor Gizi Színészmúzeumban, hogy a gyakorlati tevékenység és konzultációk során programokat dolgozzanak ki a szervező intézményekben bemutatott kiállításokhoz. Az *Utazó workshop* tavaszi programja 2011 márciusában, a Miskolci Galéria intézményében, a Nagy Kunszt Tanulmányi Múzeumban, és a miskolci színészmúzeumban folytatódott. Mind-egyik helyszínen, az időszakos kiállításokhoz kapcsolódóan, kortárs dráma-, szín- és képzőművészeti, valamint rendhagyó pedagógiai módszereket ismerető előadásokat hallgathattak meg a résztvevők, akik bekapcsolódhattak a kiállításokhoz szervezett múzeum-pedagógiai programokba.

Ugyancsak 2010-ben indítottuk útjára a *Múzeumi MENÜett – Kalandtúra Krúdy nyomán a gasztronómia és a művészetek világába* című sorozatunkat, melyben egy-egy témát közelítettünk meg a színház, a gasztronómia fénytörésében. Az irodalmi ízt a témához illeszkedő Krúdy-írások adták.

2011-ben ünnepeltük a múzeum fennállásának 15. évfordulóját. A rendezvénysorozatban kapott helyet többek között a *Frappé* című táncművészeti beszélgetéssorozat, melyen belül témánk volt a miskolci táncszínház és táncoktatás múltja és jelene. Ekkor indult a *Teátrum-TV* című sorozatunk is, melyben csoportok (nyugdíjas egyesületek, baráti körök, iskolai csoportok, klubok) számára előzetesen egyeztetett időpontokban színházi közvetítéseket, filmvetítéseket hirdettünk ismeretterjesztő előadás keretében.

A jubileum kiemelkedő jelentőségű szakmai programjaként szakmai konferenciasorozatot szerveztünk a hazai színházi gyűjtemények, emlékházak képviselőinek.²² A rendezvény célja a gyűjtemények, kiállítások közötti kapcsolatfelvétel, illetve a már meglévő együttműködések megerősítése, kibővítése volt. A konferenciák témái a gyűjtemények anyagának, a kiállításoknak, az intézmények aktuális projektjeinek, kutatási témáinak bemutatásán túl az emlékházak megőrzésének, működtetésének, fenntartásának, illetve fejlesztésének, megújításának lehetőségei vol-

21 2001-ben az első emlékülésen avatták fel Telepi György emléktábláját a tardi önkormányzat hivatalának homlokzatán. Emlékbeszédet mondott: dr. Ónodyné Ágoston Éva Antónia (Telepi dédunokája), valamint Gyarmati Béla, dr. Rémiás Tibor. 2002-ben került sor Telepi György síremlékének szentelésére a tardi temetőben. Az emlékülés előadói dr. Dobrik István, Gyarmati Béla és Békési Gábor voltak. Referátumok: dr. Ónodyné Ágoston Éva Antónia, valamint Lippai Csaba görögkatolikus paróchus. A 2003-as Telepi-emlékülés előadása: dr. Ónodyné Ágoston Éva Antónia: *Dédapám*.

22 Az intézmények képviselői számára 5 alkalommal rendeztünk konferenciát:
2011. október 22. Helyszín: Miskolc, Színház történeti és Színészmúzeum
2012. február 10. Helyszín: Budapest, Országos Színház történeti Múzeum és Intézet
2012. március 30. Helyszín: Budapest, Karády Katalin Múzeum és Kávéház
2012. április 25. Helyszín: Budapest, Bajor Gizi Színészmúzeum
2012. május 15. Helyszín: Miskolc, Színház történeti és Színészmúzeum

tak. A konferenciasorozat keretében 16 intézmény mutatta be működését.²³ Az első találkozók eszmecseréinek hatására márciustól több, gyűjteménnyel rendelkező, kutatást végző, de állandó kiállítással még nem bíró alapítványt is bevontunk a rendezvénybe.

A konferenciasorozat egyik kulcskérdése volt a lehetséges szakmai együttműködések kidolgozása. A megyei múzeumi rendszer átalakítása miatt több gyűjtemény, illetve kiállítóhely helyzete, sorsa bizonytalan volt a konferenciasorozat ideje alatt, így egy, az intézményeket összefogó egyesület szervezésébe nem kezdünk bele, de a résztvevők annak létrejöttét megelőzően is fontosnak tartották a közös projektek beindítását. A tanácskozások hatására terveztük közös, intézményről intézményre vándoroltatható szakmai- illetve közönségprogramok, kiállítások szervezését, turisztikai csomagok kidolgozását, valamint az intézményeket, állandó kiállításokat bemutató kiadvány megjelenítését.

A gyűjtemények és az oktatási intézmények hatékonyabb együttműködésének érdekében múzeumpedagógiai módszertani programok kidolgozását elősegítendő szerveztük meg a *SZÍN – JÁT SZÓ – TÉR* című múzeumpedagógiai blokkokat, melyben a bevett módszerek mellett többek között a színházi nevelés, a drámapedagógia speciális módszereinek a múzeumi térben történő alkalmazási lehetőségeit kutattuk.

2016 őszétől 2017 tavaszáig színházi ismeretterjesztő programsorozattal ünnepeltük a gyűjtemény fennállásának huszadik évfordulóját. Az intézmény eddigi gyakorlatához híven a jubileumi programsorozatot is úgy állítottuk össze, hogy minden korosztályt megszólítsunk a legkisebbektől a legidősebbekig. Útjára indítottuk az *Operett-történetek* című zenés beszélgetéssorozatot, melyben a műfaj kiemelkedő műveivel, jellegzetes témáival foglalkozunk sokszor szokatlan, meglepő megközelítésben. A rendezvény-sorozatot versmondó versennyel zártuk le, amelyen félszáz diák szavalt a művészetek, a színház világáról szóló költeményeket.

A könyvbemutatók sorából kiemelkedik Winkler Gábor *OPERETT – Szubjektív kalauz egy varázslatos világban* című kétkötetes enciklopédiája, melynek

létrejöttét a színházmúzeum is segítette mintegy félszáz – Mikita Gábor által válogatott– miskolci előadókép és látványterv rendelkezésre bocsátásával.

Több zenés sorozatot is indított a múzeum falai között Szurasenkó Dániel blockflöte virtuóz. Koncertjein meghívott vendégként fellépett többek között Sztahura Ágnes orgonaművész, Szászvárosi Sándor viola da gamba- és csellóművész. A fiatal művész rekordfelállítása is a múzeum falai között zajlott: 2018 nyarán 24 órás koncertet játszott végig, így teljesítménye Magyar Rekorddá vált.

A Színész Emlékház Egyesület működési nehézségek miatt megszűnt, feladatkörét szabad művelődési közösségként a Miskolci Thália Kör viszi tovább. A kör tagsága a Miskolci Nemzeti Színház nyugdíjas művészeiből, dolgozóiból tevődik össze. Kiemelkedők a kör ünnepi estjei: a Halottak napjához kötődő kegyeleti est, a karácsonyi est, a jubileumi köszöntők.

Sokéves együttműködés köti össze a múzeumot a Spanyolnátha művészeti folyóirattal, példát adva a hagyományos történeti múzeum és kortárs művészeti csoport együttműködésére. A közös kiállítás-sorozatok mellett jelentősek a közös rendezvények, az *SPN CsomóPont*-programok, könyvbemutatók: köztük a Bársony Júlia kísérleti színházi projektjeiről szólóbeszélgetés vagy Lázár Balázs és Tallián Mariann színművészek zenés irodalmi előadása. 2018-ban indította el a *Közelebb* sorozatot a művészeti folyóirat, melyben elsőként Kaffka Margit munkásságát és életét mutattuk be. A következőkben Ady Endre, Szabó Lőrinc, Pilinszky életműve került terítékre a múzeumi olvasószobában, melyben többek között a *Várad* című nagyváradi irodalmi folyóirat vendégeit látták vendégül a sorozat házigazdái, Vass Nóra és Mikita Gábor.

MÚZEUMPEDAGÓGIA

Kiállításainkkal, programjainkkal nem csak az idősebb – emlékezni, nosztalgiázni kívánó – korosztályt kívánjuk megszólítani. Szeretnénk, ha a múzeum a fiatalok színházi nevelésének is központja lenne. Célunk, hogy a múlt színházi relikviái között önfeledt játékkal vigyük közelebb ehhez a művészeti ághoz a

23 A konferenciasorozatban résztvevő intézmények:

I. Országos gyűjtőkörű színháztörténeti múzeum: Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, Bajor Gizi Színházmúzeum. II. Országos gyűjtőkörű színháztörténeti gyűjtemény: Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tára. III. Színháztörténeti tárgyú muzeális intézmények, egyéb emlékhelyek: Jászai Mari Emlékmúzeum (Ászár), Jászai Mari Emlékház (Rábatamási), Kálmán Imre Emlékház, Miskolci Színháztörténeti és Színházmúzeum, Móra Ferenc Múzeum – Varga Mátyás Színháztörténeti Kiállítása, Pesterzsébeti Múzeum – Neményi Lili–Horváth Árpád emlékszoba, Rippl-Rónai Múzeum – Latinovits Zoltán Emlékiállítás, Szelezcky Zita Emlékház, Tolnay Klári Emlékiállítás, Dajka Margit Emlékszoba, Karády Katalin Múzeum és Kávéház. IV. Színházi archívumok: Nemzeti Színház archívuma, Kolozsvári magyar színházi archívum. V. Állandó kiállítással nem rendelkező színházi alapítványok, egyesületek: Ágai Karola és Szendrey-Karper László Ének- és Zeneművészeti Alapítvány, Korngut-Kemény Alapítvány, Orkesztika Alapítvány

gyerekeket. S mindeközben válják természetes közejüké – játszótérüké – a múzeum...

Egyedülálló, hogy az időszakos kiállítások sorába rendszeresen beillesztünk a legkisebbek számára gyermekszínházi tematikájú tárlatokat. A színházmúzeumnak otthont adó épület szerkezete, méretei révén átlátható, a legkisebbek számára biztonságot, otthonosságot is adó, s ezért kiválóan alkalmas arra is, hogy „egy helyben”, könnyen átláthassák a múzeumok működését, felépítését, a múzeumi tereket.

A 2010-ben újjávarázsolt állandó kiállításban is figyelembe vettük a gyermekek igényeit, a kiállítási műtárgyaktól kezdve az installációig. A múzeum a színházi nevelés egyik meghatározó helyszínévé is vált; alternatívát kínál a hagyományos tanórák mellett; elsősorban a drámapedagógia oktatásában hely, tananyag és szakértő biztosításával, de az informális oktatás mellett a formális tanórán kívüli órákra is lehetőséget ad.

A manuális tevékenység mellett nagy szerepet kapott a képzelőerő, fantázia fejlesztése, valamint a gyerekek kommunikációs képességeinek fejlesztése: szókincsük, kifejezőmódjuk, éneklésük. Alkalmazott módszerek: irányított beszélgetés, élménybeszámolók, szituációs és drámajátékok, szépirodalmi szemelvények olvasása, ének, tánc, bábozás, videó bejátszások megtekintése, megbeszélése, manuális tevékenységek.

Elvünk a gyerekekhez alkalmazkodó differenciálás és a cselekvésorientáltság. A foglalkozásokon az egyéni és a csoportos alkotómunkára egyaránt van lehetőség: amíg a rajzolás, bábkészítés elsősorban egyéni tevékenység, a dramatikus játék, a bábozás már csapatmunka. Végig nagy szerepet kap a képzelőerő, fantázia, s középpontban áll a gyerekek kommunikációs képességeinek fejlesztése.

A foglalkozások során a múzeum a tereivel, kiállítási anyagaival végig meghatározó tényező: kiindulópont egy-egy probléma felvázolásához, megbeszéléséhez, majd később eszköz a kreatív játékok, gyakorlatok megoldásához. A résztvevők nemcsak élhetnek az intézmény adta lehetőségekkel, alkalmaznak, adaptálják az ott talált múzeumi „elemeket”, de új kontextusba is helyezhetik azokat. A foglalkozások technikai eszközei: multimédiás berendezések, internetes kapcsolat, a színházcsinálás eszközei (jelmezek, kellékek), manuális alkotásokhoz rajzeszközök, textíliák.

2009 őszén, 2010 tavaszán a *Nagy Kultúra* programon belül közel ezer – az ország különböző részeiből érkező – diák számára tartottunk múzeumi órákat. 2019-ben részt vehettünk a hasonló jellegű *Kultúrbó-*

nusz programban. 2010-ben elindítottunk múzeumi foglalkozásokat értelmi, testi, érzékszervi és egyéb fogyatékos tanulók számára is, a Martin János Szakképző Iskola tanulói részére.

A színházmúzeumban alakult meg az Intro Tehetségpont, amely 2012 óta Hernádkak központtal és állandó külső helyszínként múzeumunkban működik. A Példa Képfőiskola Kortárs Művészeti Alapítvány által működtetett programban általános és középiskolás diákok, valamint felsőfokú tanulmányukat végző hallgatók számára szervezünk ösztöndíjmentes tehetséggondozó, tehetségfejlesztő művészetpedagógiai foglalkozásokat: *„A módszer lényege az, hogy az eltérő művészeti ágakban megfogalmazott művészeti szándékokat értelmezve a diákok egymásra és a foglalkozásvezetőkre reagálnak, s a tapasztalatokat beleforgatják saját művészeti szándékaikba, törekvéseikbe, próbálásaikba. A művészeti megfogalmazásokat kommunikációs aktusként aposztrofálva a diákok szinte észrevétlenül sajátítják el a műalkotásokkal történő beszélgetések tudományát, a műértelmezést, a befogadás minőségének emelését jelentő megértést és visszacsatolásra vonatkozó igényt. (...) Művészetközi tehetséggondozó programunk nem az egyes műfajok megnyilatkozásainak, tárgyasulásainak összessége, hanem épp fordított úton indul el: a művészeti megnyilvánuláshoz kapcsolódó hívószavak közös, reflektív, műfajokat szembeesítő állandó elemzése, fejlesztő kritikája. A program nem ösztöndíjmentes művészetet oktat, mert olyan művészeti ág nem létezik. Hanem megpróbál falakat bontani a műfajok közt, hogy ezzel egymásra tekintsenek, hogy a hangok megmozdulhassanak, a mozdulatok hangokká válhassanak, a képek mozdulatokká, a zenék képekké, vagy épp elektronikus képes zenei mozdulatokká legyenek. A tehetséggondozó, tehetségfejlesztő összejövetelek ritmusából adódóan a diákok ciklusokban foglalkoznak egy-egy témával. A művészeti megnyilvánulás kiindulópontjául szolgáló hívószóval, fogalommal, szellemi fölvetéssel és a szellemi vagy konkrét fizikai térben összetalálkozó művekkel ismerkedve rögtön újabb hívószavak, szempontok, meglátások adódnak. Saját művészeti tapasztalataik és gyakorlataik alapján a diákok elmondják és bemutatják, számukra hogyan dolgozható fel az adott fogalom, milyen eszközökkel, tudják kifejezni ugyanazt a víziót, milyen eszközöket enged használni a saját műfajuk. Tehát együtt, egymásból merítve járják be a műfaji korlátokat és a »művészi szabadság« határvonalait.»²⁴*

Rendszeres közreműködői, helyszíne vagyunk a miskolci múzeumpedagógiai évnitőknak, a Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ (MOKK) múzeumi információs napoknak, múzeumpedagógiai továbbképzéseknek.

24 A program megalkotói, a Tehetségpont alapítói: Bán András műkritikus, Bán Ildikó táncpedagógus, Flach Antal zeneművész, Mikita Gábor színház-történész-muzeológus, Orosz Csaba képzőművész, főiskolai oktató, Vass Nóra tehetségfejlesztő pedagógus, kommunikációs szakember, Vass Tibor József Attila-díjas író, költő, szerkesztő.

1. kép. Gyarmathy Ferenc színművész, a múzeum alapítója (Fotó: Dobos Klára)
Fig. 1. Ferenc Gyarmathy actor, the founder of the museum (Photo by Klára Dobos)

2. kép. Agárdy Gábor színművész köszöntése (Fotó: Dobos Klára)
Fig. 2. Greeting of the actor Gábor Agárdy (Photo by Klára Dobos)

3. kép. Ónodyné Ágoston Éva dédapja, Telepi György szcenikus, színész relikviáját adja át dr. Dobrik Istvánnak, a háttérben Somló Ferenc színművész (balra) és Gyarmati Béla, ny. színházigazgató (Fotó: Dobos Klára)

Fig. 3. Dr. István Dobrik receives the relics of György Telepi (actor and scenographer) from his great-grandchild Éva Ónodyné Ágoston. Ferenc Somló actor (to the left) and Béla Gyarmati (retired director of the theater) are in the background (Photo by Klára Dobos)

4. kép. Feledy Gyula grafikusművész és Mikita Gábor muzeológus időszakos kiállítást rendez (Fotó: Dobos Klára)

Fig. 4. Gyula Feledy graphic artist and Gábor Mikita museum curator arrange a temporary exhibition (Photo by Klára Dobos)

5. kép. A 2010-ben felújított állandó kiállítás részlete (Fotó: Dobos Klára)
Fig. 5. Detail of the permanent exhibition renewed in 2010 (Photo by Klára Dobos)

6. kép. Jelmezes játék múzeumpedagógiai foglalkozáson (Fotó: Dobos Klára)
Fig. 6. Costume play at a museum education event (Photo by Klára Dobos)

7. kép. Irodalmi rendezvény a Covid-járvány idején (Fotó: Dobos Klára)
 Fig. 7. Literary event during the Covid pandemic (Photo by Klára Dobos)

8. kép. A Herman Ottó Múzeum küldöttsége (Tóth Arnold igazgató, Geréb Anna tolmács, Mikita Dorka Júlia közreműködő, Mikita Gábor kurátor) a moszkvai Bahrusin Múzeumban rendezett magyar operett-történelmi kiállítás megnyitóján (Fotó: Bahrusin Múzeum)
 Fig. 8. The delegation of the Herman Ottó Museum (Arnold Tóth director, Anna Geréb interpreter, Dorka Júlia Mikita artistic contributor, Gábor Mikita curator) at the opening of the Hungarian operetta exhibition in the Moscow Bahrusin Museum (Photo by Bahrusin Museum)

9. kép. A Miskolci Thália Kör ülése (Fotó: Dobos Klára)
Fig. 9. A meeting of the Thália Society in Miskolc (Photo by Klára Dobos)

10. kép. Közművelődési rendezvény a színészmúzeumban (Fotó: Dobos Klára)
Fig. 10. Public culture event in the Theatre Museum (Photo by Klára Dobos)

11. kép. Jókainé- emlékséta a belvárosban (Fotó: Dobos Klára)
Fig. 11. Jókainé memorial walk, Miskolc downtown (Photo by Klára Dobos)

12. kép. Flashmob a színházmúzeum 20. születésnapján (Fotó: Dobos Klára)
Fig. 12. Flashmob for the 20th anniversary of the Theatre Museum (Photo by Klára Dobos)

FÜGGELÉK 1.

A THÁLIA-HÁZ ISMERETÁTADÁSI PROGRAMJAI ÉS KIADVÁNYAI
(1996–2021)

MÚZEUMPEDAGÓGIA

Mesék a rivaldán túlról – beavató színházi mesék

A mai múzeumi világban se szeri, se száma a mesével járó gyermekfoglalkozásoknak, a múzeumunknak pedig külön is erőssége a múzeumpedagógiai tevékenység. A *Színházi mesék* sorozatunk azonban más abban a tekintetben, hogy a megszülető mesék nem csupán „egyszeri kiegészítő eszközei” egy foglalkozássorozatnak: a kezdeményezéssel elindult egy új vonulat a gyermekirodalom területén – a beavató színházi mese műfaja, amely a színház világáról mesél. S bár a történetek sok konkrét színházi ismeretet is tartalmaznak, mégis többek olvasmányos ismeretterjesztő szövegeknél.

A sorozat koncepciójának kidolgozója, szerkesztője Mikita Gábor 2012-ben kért fel színházi alkotókat olyan „beavató színházi mesék” írására, amelyek izgalmas, vidám történeteken keresztül segítik a gyerekeket, hogy jobban megismerhessék a művészeti ágat, jobban ráérezhessenek annak varázsára. Ekkor hat mese született, majd 2019-ben újabb három művész vállalkozott mese írására. Fontos szempont volt, hogy a szerzők olyan sokoldalú „színházi emberek” legyenek, akik ismerik a gyerekközönséget is, otthon vannak a gyermekszínház világában: (a mesék megírásának sorrendjében) Gabnai Katalin drámapedagógus, színikritikus, drámaíró – évtizedek óta vezéregyénisége a gyermekek színházi nevelésének. Horváth Márta grafikus, animációs mesefilmek alkotója, bábszínész, meseíró, többek között Hollandiában élve az ottani magyar közösségekben foglalkozott a legkisebbek művészeti nevelésével. Fabók Mariann bábszínészként végzett a Színművészeti Egyetemen: létrehozta Fabók Mancsi Bábszínházát, melynek egy személyben producere, írója, dramaturgja, rendezője, színésze. Sz. Szabó Attila, a Miskolci Csodamalom Bábszínház korábbi igazgatója, szintén „színházi mindenés”. Kékkovács Mara, a Budapesti Operettszínház színművésze művészetpedagógusként is működik, általános iskolások számára színjátzókört ill. művészeti táborokat vezet. Lőrincz Katalin táncművész táncpedagógusként, szakíróként is meghatározó személyisége hazai táncművészetünknek. Galántai Csaba bábszínházi rendező bábmesék írásával, színháztörténettel is foglalkozik.

Az állandó kiállítási téren belül a múzeum bábszínházában is igazi előadásokat szerveztünk. A bábparván mögé három bábművész álmodott egy-egy bábos mesét. A mesék feldolgozása irányított beszélgetés, játék, kézműves foglalkozás keretében, a színházmúzeum gyűjteményének felhasználásával, valamint felolvasás, színházi előadások, videó bejátszások, múzeumi füzet segítségével történik.

Az eddigi visszajelzések alapján ismét bebizonyosodott, hogy még a mai agyontechnizált világban is elegendő a szó és a személyiség varázsa. Mindenféle technikai trükk nélkül akár közel egy órán át is feszült figyelemmel hallgatja a tízéves gyerek a felolvasást, ha megérinti a történet és az előadó.

A történeteket meg is jelentettük, így azok „hazavihetők”, otthon is olvashatók, a jelenetek betanulhatók lettek. Az első kötetet Horváth Márta illusztrálta, a bábos mesékhez Juhász Katalin jelmez-díszlettervező készített illusztrációkat, a harmadik kötet rajzait Barnáné Juhász Ildikó bátervező-illusztrátor készítette.

Jancsi bajban van

Legelőször Gabnai Katalin mesemonológia született meg, majd elevenedett meg Kriston Milán előadásában a múzeum kiállító terében. Az időutazásos mese hőse Mátyás király apródja, akinek a mutatványos számok után igazi színházat kell produkálnia a királyi udvarban, ezért egy garabonciás segítségével Itáliába repül, hogy ellesse a színházcsinálás mibenlétét. Visszafelé indulva azonban a forgószél napjainkba repíti, a múzeum gyerekközönsége elé. A monológ segítségével a gyerekek tisztázzák, mi a lényegi különbség a mutatványosok cirkuszi attrakciói, a színházi előadás, valamint a mozgókép, a film között.

Gabnai Katalin darabjánál fontos volt a mesemonológ művelődéstörténeti háttérének felvázolása is: videóvetítés és képösszeállítás segítségével bemutattuk Mátyás királyt és reneszánsz udvarát. Ezután kezdődött a mese előadása. A nézők nem csupán külső szemlélői voltak a játéknak, egy ponton túl sokkal inkább résztvevői, a színész pedig játékmesterként, beszélgetésvezetőként hozta játékba a kicsiket.

Dániel színháza

Horváth Márta történetében egy kisfiú egy elhagyott színházba téved, ahol nem csak az Elfelejtett Kishercegnő – egy megrajzolt, s bár sosem megvalósított, mégis életre kelt jelmeztér – titkára derül fény, hanem a színházi „üzem” működésének rejtelmére is: a színházépületek különböző tereivel, a kulisszák mögötti varázslatokkal, az előadást létrehozó művészek és a színházi személyzet munkájával ismerkedhetnek meg a résztvevők.

A mesélés folyamán színházzá átlényegülő múzeum különböző tereiben vándorolva elevenedik meg történet, melyet először maga a szerző adott elő: egyszerre ismerkedünk a múzeum tárlatával és a színház működésével, tereivel, munkatársaival.

Rómeó és Margaréta

Fabók Mariann vidám története egy varázslatos színházról szól: egy zenés színházból az ármánykodó primadonna által elűzött öltöztetőnő és a színházi egérbarátai létrehozzák a maguk színtársulatát, miközben az énekesnő önzése csődbe viszi a városi színházat – a történet a színházcsinálás közösségi jellegéről mesél.

Miután a mese egyik főhőse a jelmezekkel foglalatossá váló öltöztetőnő, ezért a mesét követően beszélgetünk a színházi öltözetekről is, majd a résztvevők be is öltözhetnek. A gyerekek számára a múzeumi látogatás egyik legizgalmasabb része a jelmezbe bújjással történő átváltozás. Tapasztaljuk, hogy egy színpadi jelenethez, rögtönzéshez is sokszor elegendő egy kalap, egy sál, egy kiegészítő ruhadarab, és a kicsit is érzékeny gyerekek azonnal „hozzák” az eljátszandó figurát, a nézők pedig „veszik a lapot”, s felismerik, hogy kit kell látniuk a játszós személyben. A mesét 2013 tavaszán maga a szerző vitte színre, azt követően – a többi meséhez hasonlóan – Mikita Gábor adta elő.

Paprika Jancsi és az aranyhal

Sz. Szabó Attila „ligeti hangulatban” az európai vásári komédiák világát idézte meg. A bábkomédia főszereplője Paprika Jancsi, aki a turnézó Vitéz László helyett „ugrik be”, s rögtönöz előadást a ligeti közönségnek. Mellette helyet kap még a játékban Petruska és Pulcinella is. A vásári bábjáték jellegzetességeit, humorát direkt színházi magyarázatok nélkül adja vissza a mese – érdekesen színesítve a régimódi műfaj egyéni ízeit más műfajok humorával, így például a felnőttek jót mosolyoghatnak *A kopasz énekesnő* abszurdjának rejtett megidőzésén. A foglalkozás második felében a résztvevők bábót készítenek, rövid báb-előadást rögtönöznek.

Hogyan mesélhetnénk másként?

Lőrinc Katalin meséje és táncjelenetek segítségével ismerkednek a résztvevők mozgásművészetek világával. A mese hőse egy, az elviselhetetlenségig sokat beszélő kislány, akire büntetésként időszakos némaság vár. A szigorú tündér azonban segít neki: varázspálcájával különböző táncelőadásokat idéz meg, s azokkal segít főhősünknek, hogy mozdulataival, arcjátékával is ki tudja fejezni érzéseit. A filmvetítésekkel gazdagított foglalkozáson a résztvevők beszélgetnek a mozgáskultúra fontosságáról, játszanak a ritmussal, megismerkednek a táncművészet alapműfajaival, mozgó papírbábót készítenek.

Kíváncsi Julcsi kalandjai

Kékkovács Mara színésznő meséjének hőse színházi időutazó lány, aki a jövőből, egy művészetek, színház nélküli világból érkezik, és Shakespeare mondásának nyomába ered. Leányvolta miatt minden történelmi korszakból menekülnie kell, újabb kalandokba bonyolódva ismerkedik a színházművészet különböző jellegzetességeivel. Az őskortól kezdve az ókori, középkori színházi világon keresztül jutunk el az angol reneszánsz színjátszáshoz, ahol kiderül, mit is jelent a mondat eredeti szövegkörnyezetében és átvitt értelemben, hogy „Színház az egész világ...”

Itt a világ közepe, ha nem hiszed, gyere be!

Galántai Csaba bábjátéka egy vásárral játszódik. A mese első része az eladó Sára és a szegényeket védő Bera Matyi betyár bimbózó szerelméről szól, s eközben megismerhetjük – többek között Weöres Sándor versrészletei segítségével – a vásárok hangulatát, az árukínálattól kezdve a cirkuszi attrakciókig. A mese második felében betérünk egy bábszínházba, ahol Bajazzo, az olasz bohóc ered Paprika Jancsi nyomába, miközben az ördög most sem ússza meg verés nélkül. A foglalkozás során a gyerekek megismerkedhetnek a különböző báb típusokkal.

Játsszunk bábszínházat! – Kóclelkek

A bábszínház világának művelődéstörténetébe, legendáiba vezeti be a diákokat a foglalkozás, amelynek során megismerkedhetnek a különböző bábtechnikákkal és azok történeti érdekességeivel, a különböző technikákhoz kötődő mítoszokkal. A foglalkozás második felében a résztvevők bábót készítenek, rövid báb-előadást rögtönöznek. A foglalkozások manuális részének a célja nem az adott bábtechnika kivitelezésének elsajátítása, hanem az adott tematika önálló alkotásban történő, személyes, egyéni, kreatív tovább gondolása.

Vitéz László és barátai

A foglalkozás a vásári bábjátékok jellegzetes népi figuráival és történeteivel, irodalmi színházművészeti feldolgozásaival ismereti meg a résztvevőket. Keletkezésükön túl megtudhatjuk, hogy miben hasonlítanak a humoros karakterek, s hogy idővel milyen irodalmi művekben keltek életre.

Táncoló cipellők

Klasszikus mesék és táncjelenetek segítségével ismerkednek a résztvevők mozgásművészetek világával. Beszélgetnek a mozgáskultúra fontosságáról, játszanak a ritmussal, megismerkednek a táncművészet alapműfajaival, mozgó papírbábót készítenek.

Gyere, táncolj még!

A mozgáskultúra művelődéstörténetét járják körbe a diákok a foglalkozáson, s többek között az alábbi érdekességekről ejtenek szót: milyen szerepe volt a nőknek a táncművészet formálásában; melyek voltak a táncművészet forradalmi társastáncjai; miről árulkodik a hétköznapi testbeszéd?

Shakespeare-Glóbusz

A résztvevők mozgóképes valamint rajzos illusztrációk segítségével kapnak képet a reneszánsz színház működéséről, annak művelődéstörténeti háttéréről. Mindezen ismeretek fényében kezdik el lépésről lépésre felépíteni a reneszánsz arénát, a Glóbust, ahol gladiátorok helyett színészek vívtak kemény küzdelmet a nézők kegyeiért. Elkészíthetik a Globe Színház makettjét, elsajátíthatják az átváltozás trükkjeit. Rajz- illetve bábfilmes feldolgozásokon keresztül Shakespeare valamelyik vígjátékát is megismerhetik.

„Thália szekerén” – A magyar színház kezdetei, Déryné és kortársai

Az ismeretterjesztő óra többek között korabeli illusztrációkra, emlékeztetésekre, Petőfi Sándor verseire építve mutatja be a vándorszínház kiemelkedő alakjait. A foglalkozás célja, hogy átfogó képet rajzoljon a magyarországi és miskolci színházi élet kezdeteinek és reformkori felvirágzásának történetéről, megismertesse a „nemzet napszámói” hivatásának szerepét. A történeti áttekintés során az óra segít tisztázni különböző színházi alapfogalmakat is.

Teátrum-tréning

Az önismereti, személyiségfejlesztő kreatív program a színház és Shakespeare világában kalandozva, játékos formában segíti a résztvevők önismeretének mélyítését, a személyiség fejlesztését, a helyes énkép és viselkedéskultúra formálását.

Színházi tanulmányi séta

Déryné és a Latabárok nyomába indulva, a miskolci utcaköveket taposva idézzük meg a belvárosban miskolci színházi múltját, a magyar színház kezdeteit. Útvonal: minorita kollégium, a Déryné utca színházi emlékhelyei, Deák tér, a Sötétkapu, Avasi temető, Déryné-ház.

sokSZÍNvilág

A múzeum ismeretterjesztő, kreatív, tematikus foglalkozásait azon alsó tagozatos diákoknak ajánlja, akik érdeklődéssel szemlélnek a körülvevő világot és szívesen időznek színházi környezetben. Egy foglalkozás középpontjában egy-egy anyagfajta áll: a résztvevők megismerhetik annak jellegzetességeit, színházi felhasználását, művelődéstörténeti érdekességeit. A mesehallgatást, filmnézést kreatív manuális tevékenység követi, amely az adott tematika önálló alkotásban történő, személyes, egyéni, kreatív továbbgondolása.

Teremőr pácban, avagy drágán add a műtárgyad!

A játék a hagyományos múzeumpedagógia foglalkozásokat ötvözi a szabadulószerzők dramaturgiájával: színháztörténeti témájú keresztrejtvények, feladványok mellett a színházi tematikához kapcsolt logikai-ügyességi játékok várják a résztvevőket.

A program középpontjában egy Shakespeare-dráma magyar fordításának – Hamlet Kazinczy fordította – kéziratja áll: a játékosoknak ki kell deríteniük, ki fordította le a kéziratot és azt, melyik Shakespeare drámáról van szó. A játék kétharmada Shakespeare életének, munkásságának érdekességeivel, titkaival foglalkozik, közben kiemeli a magyar színházi élet kezdeteit valamint a miskolci színháztörténet fontos Shakespeare-bemutatóit, Shakespeare-színészeit. A záró rész Kazinczy Ferenc szabadkőműves avatását idézi meg, melyre Miskolcon került sor.

A játékot, a múzeumi nyomozást egy krimimotívum indítja el. A játékosoknak állomásról állomásra kell vándorolniuk, s lépésről lépésre kerülnek egyre közelebb a megoldáshoz. A látogatók a múzeum egészét bejárják, a játékba bekapcsoljuk a kiállítás elemeit is (toronyóra-szerkezet, utazóláda, díszletmakett), az állandó kiállítás terein kívül az épület pincéjébe is eljutnak, ahol a miskolci szabadkőműves páholyt jelenítjük meg.

Múzeumi gyémántkeresők

A foglalkozás a Herman Ottó Múzeum különböző kiállításaihoz vezet a játékosokat. Nyomozás keretében rejtélyfejtés közben kapnak ízelítőt a múzeumi gyűjtemények tematikájáról. A képzeletbeli alapszituáció: a híres színésznő jutalomjátékra utazik szülővárosába, Miskolcra 1883-ban. Táviratban értesíti gyermekkori barátját, a miskolci múzeumban felelősségét érkező pontosságáról. A távirat végére odaírja: „Viszem a gyémántokat is!” A távirat azonban rossz kezébe kerül. Amíg a színésznő a vonat étkezőkocsijában teázik, a gyémántokat keresve feltörik, felforgatják a gardróbokofert.

A játékosoknak a különböző múzeumi terekben kell a bűnözők nyomába indulni, s a megoldásra a színházmúzeumban derül fény: A színésznő Miskolc szülővárosa, Jókainé Laborfalvi Róza. A gyémántok, amit magával hozott ajándékba barátjának férje *Fekete gyémántok* című regénye.

SZÍNHÁZ- ÉS MOZGÁSMŰVÉSZETI, ÖNISMERETI, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTŐ, KREATÍV PROGRAMSOROZATOK

(Az INTRO Tehetségponttal valamint a SPRINT tanodával közösen kidogozott tematikus táborok)

INTRO Teátrum

Célunk a színház- és kortárs művészetek segítségével hozzájárulni résztvevők önismeretének mélyítéséhez, a személyiség fejlesztéséhez, helyes énkép és viselkedéskultúra formálásához.

A témák feldolgozása a színészmúzeum gyűjteményének valamint videó bejátszások, múzeumi segédletek felhasználásával történik a múzeum kiállítási tereiben, elsősorban irányított beszélgetéseken, manuális foglalkozásokon keresztül komplex, közösségi ösztönző alkotótevékenység keretében.

A foglalkozás középpontjában a személyiség, az egyén áll – a program alapkérdése az, hogy miként segíti a színház- és a táncművészet, irodalom, képzőművészet a személyiség megismerését, kibontását, milyen mintákat kínál a hétköznapi konfliktusok megoldására. Milyen szociális szerepeket játszik az egyén a hétköznapi életében – hogyan alakítja a személyiség a társadalmi szerepet a saját egyéniségével, hogyan hatnak az énrre a szerepek társadalmi elvárásai?

Fő témánk: a személyiséglélektan és személyiségfejlődés, a viselkedéskultúra kialakítása, a helyes benyomásszervezés, sztereotípiák lebontása, a nyitott személyiség.

Szerepfelfogások, szerepjátékok a való életben és a színpadon

Az első szakaszban (alapozó, fejlesztő, szintetizáló szakasz) az ismeretek átadása történik, külön-külön megismerkedünk a témák tartalmi összetételével. A tárgyalt témák jelentéstartalmának feltárása, a motívumok, funkciók változásainak feltérképezése mellett az adott tehetségfejlesztő területet érintő fejlesztés is megvalósul, vagyis az arra irányuló felkészítés, hogy a diák ezeket a témákat hogyan tudja a mába átültetni: vagy úgy, hogy új fajta, illetve személyes kifejezőmódokat talál régi témákhoz, drámai alkotásokhoz vagy úgy, hogy régi színházi helyzeteket tesz át mai szituációba.

Vizsgáljuk a színházi terek alakulását, s hogy miként befolyásolták azok a dráma dramaturgiáját, előadásmódját, produkció és közönség viszonyát (a görög szabadtéri színházaktól kezdve a reneszánsz teátrumokon, kukucskáló színházakon keresztül a mai alternatív terekig), illetve hogy a mindennapi szituációkat hogyan befolyásolják a térszerkezetek (a magánéletben és a közösségi fórumokon)? Tanulmányozzuk a személyiség formálásának lehetőségeit: a külső alak illetve megjelenés és a belső személyiség viszonyát. Hogyan tükrözi vissza a külső az egyént a színpadi jelmez és a hétköznapi viseletek segítségével? Példákat gyűjtünk az illúziókeltés eszközeire a sminktől kezdve a világítási trükkökig. Egy-egy művész pályaképén keresztül mutattunk példákat az én kiteljesedésére, a személyiség, tehetség kibontakoztatásának különböző útjaira. A reformkori színjátás nagyjainak (Déryné, Egressy Gábor) példáin vizsgáljuk a hivatástudat kialakulását, erősödését, az önművelés, tanulás fontosságát, egy-egy új művészeti, oktatási terület (pl. opera, színtanoda) meggyökereztetését. A táncművészet alkotói közül (Dienes Valéria, Madzsa Alice) pedig a tehetség, a személyiség korszakos jelentőségű innovatív erejére mutattunk fel példákat.

Az intenzív foglalkozás produktív szakasza a játékosság szakasza is, hiszen itt már a korábban tanultak alapján saját színházi játékok létrehozására nyílik lehetőség. Az intenzív tömbben kiindulópontként szolgált Shakespeare – a személyiség felvállalásának, leplezésének, illetve a személyiségcserének a kérdéseit is taglaló – *Vízkereszt, vagy amit akartok*, illetve az *Ahogy tetszik* című komédiája, valamint az abban szereplő, az emberi életút különböző szerepvállalásait sorra vevő *Színház az egész világ* című monológja és a 20. századi magyar irodalomból Hamvas Béla *A tükör* című írása.

Az első foglalkozás bevezető beszélgetése a shakespeare-i idézettel indul: a színház „tükört tart a természetnek”. Ennek az idézetnek a körbejárásával, értelmezésével foglaljuk össze, hogy a korábbi foglalkozások, személyes tapasztalatok, tanulmányok alapján milyen szerepet tulajdonítunk ennek a művészeti ágának a társadalom, illetve az egyes ember formálásában.

Ezt követően ismerkedünk meg a reneszánsz színház működésével, az *V. Henrik* című film részletei segítségével. Majd pápírszínház, a Globe Színház makettjét készítjük el. Megtekintjük, elemezzük a *Vízkereszt, vagy amit akartok* című vígjátékot, majd szituációs gyakorlatok segítségével helyezzük a történet néhány motívumát a diákok saját világába.

Második alkalommal a folytatjuk az első nap problematikáját Hamvas Béla *A tükör* című írásának, illetve Lukács Orsolya Hamvas Béla *A tükör* című írásához készített kisfilmje elemzésével.

Ezt követően a bábbal, mint egy végletekig stilizált emberi karakterrel foglalkozunk. Vizsgáljuk, hogyan sűrítenek jellegzetes problematikákat az egyszerű bábkomédiákba. Harmadik alkalommal Shakespeare *Ahogy tetszik* című komédiájával ismerkedünk, a mű kapcsán foglalkoztunk a szerepvállalás, szerepjátás problematikájával.

Tanulmányozzuk, hogy különböző korok ruhái hogyan jelölték a társadalmi szerepeket, foglalkozásokat, különböző csoportokhoz tartozást, miként fejezi ki az egyén hovatartozását, ízlésvilágát.

Szerepek az élet színpadán

A program alapvető célja, hogy a résztvevő diákok játékos színházi, művészeti közegbe helyezett személyiségfejlesztő, önismereti feladatok révén önmaguk reális megismerésével pontosabb képet kapjanak személyiségükről, annak kiaknázatlan lehetőségeiről, rejtett tartalékaikról, s az érveléstechnika és vitakultúra, a viselkedéskultúra fejlesztése révén sajátítsák el az önérvényesítést, a

helyes énkép kialakításának, a saját érdekekért való kiállásnak a képességét, s szempontokat nyújtunk további életük alakításához.

Személyre lebontott, egyéni kommunikációs stratégiák kidolgozására törekszünk, amelyek figyelembe veszik a diákok személyes erősségeit, gyengeségeit, sajátos konfliktuskezelő, meggyőzői technikáit. Az iskolai, családi, baráti társkapcsolati, illetve önbizalommal, önbecsülés hiányával kapcsolatos társas nehézségek problematikájának feldolgozásával elő kívánjuk segíteni a harmonikus kapcsolat kialakítását a társadalmi környezettel.

Hozzá kívánunk járulni a megismerési képességek fejlesztéséhez, a megfelelő kommunikációs, információs kultúra kialakításához, fejlesztéséhez, amelyek a megismerést, az eligazodást, a tanulást, a társadalmi érintkezést szolgáló információk megtalálását, felfogását, megértését, szelektálását, felhasználását, közvetítését szolgálták. Korrekciós és terápiás célú, tudatos és tervszerű, komplex készség- és képességfejlesztést végzünk, melyben nem valamilyen produkció létrehozása a cél, hanem maga a nevelési folyamat, a személyiségfejlesztés.

A foglalkozássorozat lehetőséget ad arra, hogy a résztvevők a színház- és táncművészet klasszikus hagyományainak és kortárs törekvéseinek egyaránt nyitott befogadóivá váljanak. A bevezető órákon csoportépítő, bizalom erősítő gyakorlatokat végzünk: a mozgásgyakorlatok azt segítik, hogy egy közösségbe kerülve önmaguk felvállalásával, a többiekre nyitott érdeklődéssel legyenek jelen, s a szorongásaikat, bizalmatlanságukat mihamarabb oldják fel, közösségformáló erővé váljanak. Miként érhetjük el, hogy kölcsönösen elfogadják egymás személyiségét, bizalmat érezzenek egymás iránt, hogy meggyőzőek és hitelesek legyenek?

Ezt követően párhuzamosan ismerkedünk a művészet és a való élet színházával, annak szerepeivel. Párhuzamosan vizsgáljuk a jellegzetes színházi helyszíneket, szituációkat, karaktereket a színházmúzeum interaktív, színpadi közeget imitáló kiállítási tereiben illetve saját közegük különböző helyszínein. A kreatív gyakorlatok között helyet kaptak jelmezes beöltözésekkel, bábokkal végzett mozgás- és szerepjátékok, a manuális tevékenységek között pedig szerepelt maszkkészítés, papírszínházi játék.

A belső személyiség és annak felvállalása, illetve rejtése a fő témánk: Mit akarunk, tudunk megmutatni, elrejteni lényünkben? Hogyan segíti ezt viselkedéskultúránk, beszédünk, testtartásunk, öltözetünk? Emellett az indulatkezelés és feszültségoldás kérdése kerül középpontba.

Témák:

Színház az egész világ – Szerepek a színpadon és a való életben
Ez vagyok én... – Önismereti játékok
Függöny fel! – Mikor játszunk, mit játszunk?
Mi van a maszk mögött? – Álarcok a színpadon és a hétköznapi életben
Húzd ki magad! – A testbeszéd üzenetei, testkoncentráció erősítése
Nem a ruha teszi... – Tájékozódás a divat- és jelmeztörténetben
Viselkedéskultúra fejlesztése

Idővel a résztvevő diákok saját énképe kerül középpontba: milyennek látják önmagukat, hogyan változik viselkedésük a különböző környezetekben, különböző szerepeikben? Énképüket összevetjük a csoporttársak véleményével, így megnyilvánulásaiuk másokra gyakorolt hatását összehasonlítjuk énképünkkel. A beszélgetések középpontjában többek között szituációelemzés áll: a személyes, megélt történetek feldolgozása mellett helyzetgyakorlatokban vizsgáltuk a résztvevők magatartását, reakcióit. Tudatosítjuk bennük színházi példákkal, illetve mai karakterek révén a testbeszéd, a gesztusok, a mimika, a tekintet, megjelenés, ruházat, kommunikációs jelentőségét.

Témák:

Önérzékelés-partnerészlelés fejlesztése
Egy mindenkiért, mindenki egyért – Az egyén és a csoport
Családi kör – A családi szerepek
Milyen vagyok én otthon?
Tanár úr kérem... – Szerepek az osztályban
Milyen vagyok én az iskolában? Milyen vagyok a tanodai közösségben?
Miben más a középiskolai élet?
Interakciós játékok segítségével szociális készségek fejlesztése

Majd az egyén és közösség viszonyát, illetve a konfliktus, konfliktuskezelés kérdését vizsgáljuk. Többek között szövegelemzésekkel, illetve magyarázatokkal jellegzetes konfliktusokat tárunk fel a gyerekjátékoktól, szólásoktól, közmondásoktól kezdve a színdarabok jelenetein keresztül saját életük tipikus helyzeteiig.

Témák:

Mint réten a pipacs – kiscsoportok az osztályon belül
A magányos cédrus – az egyén helye és szerepe a mikroközösségben. Beilleszkedési technikák megismerése
Kapcsolatteremtés, kommunikáció gyakorlása konkrét szituációkban
Csoportépítő játékok, együttműködést fejlesztő játékok
Adj király katonát! – a konfliktuskezelés, az önérvényesítés eszközei
Kinek van igaza? – érveléstechnikák és vita-lehetőségek
Sok lúd disznót győz? – Hogyan álljak ki az érdekeimért?

A kör négyesítéséi

A foglalkozássorozat alapproblémája egyén és közösség viszonya. A kérdés feldolgozásához többek között a színházművészet különböző korszakainak színházi térformáit tanulmányozzuk, mint a közösségi lét sajátos színtereit. A fő kérdés az, hogyan fogja össze vagy választja szét a helyszín a szereplőket és a nézőket: a színház közösségi jellegét miként határozza meg, tükrözi a térszerkezetet.

A kiindulópont s az egyik visszatérő elemünk a kör. Az a körforma, amit az ősi rituálékban kezdetleges tánclépéseikkel formáltak ki a közösség tagjai, s ami később „színházszerző forma” lett – a görög színház középpontjában a kórus helyével –, s ami idővel átrajzolódott, arányait változtatta az arénákban vagy a Globe Színház „fa O-já”-ban.

A kör négyesítéséje jól tükrözi a folyamatot: kezdetben mindenki részese volt a játéknak, majd határozott elválasztóvonalal külön váltak a játékosok s a nézők. Színháztörténeti kalandozás során számba vesszük a színházi tér alakulását, de gyűjtünk példákat, hogy a 20. század színháza hogyan döntötte/dönti le a merev színházi falakat. Hogyan tér vissza a „körszínház” eszméje pl. a magyar színpadokon? Ez számunkra azért is fontos, mert éppen Miskolcon született meg Kazimir Károly rendező gondolata a népművelő színházról, melynek ideális formáját a görög színház körében találta meg, s indította el a hatvanas évek egyik fontos művészi kezdeményezését, a városligeti Körszínházat...

A kör mellett a másik meghatározó tényező a színeszmúzeum nagyterme, az installáció a kukucsáló színpadok világát idézi. A diákok múzeumi látogatókból színpadi szereplővé, közreműködővé válnak. Izgalmas játék a kapukon való közlekedés, a ki-belépések ritmusának, dinamikájának vizsgálata: milyen lelkiállapotokat, viszonyulásokat tükröz az áthaladás, a közegváltás... A színházteremtés számtalan módját éljük meg a Globe papírmakettjének elkészítésétől kezdve szabadtéri színház tervezésén keresztül a jelmezes commedia dell'arte-k előadásáig.

Számbavesszük a színház térképzési, térhasználati szokásait, a különböző korszakok jellegzetes látványvilágának elemeit, általános jellemzőit, alkotóelemeit, s figyeljük, hogy a díszlet hogyan szervezi meg a benne lévő/szereplők mozgását, nyugvópontjait, miként formálja az emberi viszonyok struktúráját. Hogyan helyezkedik el az ember, s ezáltal mennyire lehet markáns, önálló személyiség: milyen kontaktusra adnak lehetőséget a térformák játékos és befogadó között, s mennyire kap teret az egyén, illetve mennyire olvad be/tűnik el a csoportban, akár a színpad, akár a nézőtér egy elemeként.

PROGRAMTERVEZET ÉRTELMI FOGYATÉKOSOK SZÁMÁRA SZERVEZETT MÚZEUMI FOGLALKOZÁSOKHOZ

Miskolcon több mint tízezer nyilvántartott értelmi fogyatékos él. Több oktatási intézmény, illetve alapítvány foglalkozik képzésükkel, mindennapi helyzetükkel. A Martin János Szakképző Iskola többcélú, közös igazgatású oktatási intézmény, melyben szakiskola, speciális szakiskola és készségfejlesztő speciális szakiskola működik. Az intézmény 2010 őszén indította el közművelődési programját, melynek keretében minden iskolai csoportjukkal rendszeresen keresik fel – előzetesen megkötött együttműködés keretében – miskolci közgyűjtemények kiállításait. A programba a színeszmúzeum is bekapcsolódott.

A programsorozat célja, hogy a diákok megismerjék nemzeti kultúránk értékeiből a színházművészet gazdagságát, tanulmányozzák a kiemelkedő magyar színművészek tevékenységét. Elősegítjük a harmonikus kapcsolat kialakítását a társadalmi környezettel. Felkészítjük őket a kulturális közösségi tevékenységekre, a társas együttélés alapvető szabályaira. Hozzá kívánunk járulni a megismerési képességek fejlesztéséhez, a megfelelő kommunikációs, információs kultúra kialakításához, fejlesztéséhez, amelyek a megismerést, az eligazodást, a tanulást, a társadalmi érintkezést szolgáló információk megtalálását, felfogását, megértését, szelektálását, felhasználását, közvetítését szolgálja.

Ismerkedés a múzeum világával

1. foglalkozás – A muzeológus világa

Első alkalommal az irodában tartjuk a foglalkozást. A téma a múzeumok szerepe, működésük bemutatása: Mit, miért gyűjt a múzeum? Kik a múzeumi munkatársak? Hogyan csoportosíthatók a gyűjtemények darabjai? Hogyan tároljuk, miként védjük a műtárgyakat?

2. foglalkozás – A látogatók világa

A múzeum kapuján belépve balra a vendégeket fogadó térben zajlik a foglalkozás, ahol egy légtérben vehető számba, hogy a látogató számára milyen kiszolgáló részek találhatók egy múzeumban, s hogy mit kínál a múzeum a betérők számára.

KIADVÁNYOK

Színlapozó I–II.

Az államosított Miskolci Nemzeti Színház színlapjainak gyűjteménye.

Az intézmény gondozásában, a Miskolci Nemzeti Színház, a Miskolci Galéria és a Színész Emlékház Egyesület kiadásában, Gyarmati Béla szerkesztésében 1998-ban és 2001-ben jelent meg a Színlapozó című kétkötetes kiadvány, amelyek az államosított miskolci teátrum színlapjait tartalmazzák. Az első kötet az 1949/50-es évadtól az 1971/72-es évadig tartalmazza betűhíven a bemutató előadások plakátjainak szövegét. A második kötet az 1972/73–1997/98 közötti időszak premierjeit veszi számba. A név- és címmutatóval kiegészített, előadásfotókkal illusztrált plakátgyűjtemény nélkülözhetetlen forrás az elmúlt fél évszázad miskolci színháztörténetének és az itt működő teátristák művészi pályájának megismeréséhez.

Színpad–Kép

2008-ban Bozóki Mara díszlet-jelmeztervező jubileumi kiállításához kötődve a NKA támogatásával indítottuk útjára a Színpad–Kép című scenikai sorozatot. A kortárs látványtervezők kismonográfia-sorozata a következőkben 2009-ben Juhász Katalin díszlet-jelmeztervező, 2010-ben Zeke Edit, 2011-ben Laczó Henriette díszlet-jelmeztervező munkásságát foglalta össze. Józsa Ágnes így értékelte a sorozat fontosságát a *Critikai lapok* hasábjain: „A Miskolci Galéria Városháza Művészeti Múzeum Színháztörténeti és Színházmúzeuma Színpad–Kép címmel kiadványsorozatot indított Mikita Gábor szerkesztésében azzal a céllal, hogy a színvonalas kiállítások az utókor számára katalógusok formájában is megőriződjenek. Legyen nyoma így is annak a gazdag és tartalmas munkának, amelyet egy-egy látványtervező egy-egy színházi előadáshoz hozzáadott. A sorozat első kötete Bozóki Mara munkásságát mutatja be. Igényes a kiadvány, szépek a képek és jó kézbe venni, látni a jelmezrajzokat és érdekes színpadképeket ebben a formában is.”²⁵

Pályolnyitogató – Művek és művészek a miskolci színház színpadán

Mikita Gábor 2013-ban megjelent kötete a miskolci színháztörténetét foglalja össze középpontba helyezve a repertoár alakulását, valamint a műveket sikerre vivő színművészeket. A kötetet így értékelte Gajdó Tamás színháztörténész a Spanyolnátha folyóirat recenziójában: „Színháztörténetet forgathatunk, annak ellenére, hogy nem szerepel benne minden igazgató neve, nem olvashatunk a színházépület történetéről minden állomásáról, nem követhetjük nyomon a színházi struktúra változásait. A szerző sokkal nehezebbre vállalkozott: ki-kinyitja a miskolci színház pályolnyainak ajtaját, és a színpadról beszűrődő hangokból, képekből, dallamokból camera obscura-képeket rögzít. E pillanatok nagy része egyúttal nemzeti színháztörténetünk nevezetes eseményeit is felidézti.

Mikita Gábor műve elsősorban a miskolciakhoz szól: a színháztörténész óvatosan kicsomagolja a rábízott emlékeket: képeket, színlapokat, díszlet- és jelmezterveket, színháztörténeti szövegeket, s elmondja róluk mindazt, amit a város minden polgárának tudnia kell a színház múltjáról. A színházi szellemi örökség csak úgy válhat közösségi értéké, ha valamennyien megismerik – egyébként a sárgult fotók, a sebtében kinyomtatott színházi plakátok, a hétről hétre kiadott műsorfüzetek olyanok maradnak, mint az elértéktelenedett részvények, a ki nem fizetett takarékkönyvek.

De nemcsak a miskolciaknak érdemes kinyitogatni Mikita Gábor munkáját, a miskolci színház ugyanis fennállása óta mindig kivételes helyet töltött be a magyar színháztörténetben. S mindig rang volt ehhez a vidéki együtteshez csatlakozni. Mikita kivételes érzékenységgel, nagy tárgyi tudással megírt, jól és arányosan illusztrált könyve kiválóan összefoglalja ezeket a jelentős korszakokat.”²⁶

Múzeumpedagógiai kiadványok

„Déryné koffer gardróbja”

A/4-es méretű, színes füzet és papírszínház. A reformkori magyar és a miskolci színháztörténetnek bemutatása, Déryné életének példáján.

A 2010-ben a múzeum állandó kiállításához készített kiadvány tartalmi célja, hogy átfogó képet rajzoljon a magyarországi és miskolci színháztörténetnek és reformkori felvirágzásának történetéről. Megismertetni a „nemzet napszámói” hivatásnak nagy szerepét az ország magyarosodása, a nyelv művelése (felépítése), a nemzet öntudatra ébredése és művelődési igényének 19. századi kibontakozása terén. Déryné fellépésein keresztül nyomon követhetők a miskolci színháztörténet helyszínei a kocsiszíntől a második kőszínházig.

Formailag gazdag illusztrációval és interaktivitási lehetőségekkel ellátott, elsősorban otthoni, de egyes elemeiben múzeumi foglalkozások feldolgozási lehetőségét megteremtő, ismeretterjesztő múzeumi gyermekkiadványt készítettünk: játékos, aktivitásra sarkalló formában, ismeretközvetítés mellett, élményszerű cselekedtetéssel segíti a múzeumi kiállítás anyagának minél teljesebb körű megismerését, valamint tartalmi rögzülését. Egyik rekeszében ismeretterjesztő füzet, másik rekeszében papír-

25 *Critikai Lapok*, 2009. 3. sz.

26 *Spanyolnátha*, 2014. 4. sz.

színházi foglalkoztató lapok kaptak helyet. A kiadványt szerkesztette és írta Éliás István múzeumpedagógus, Mikita Gábor színháztörténész. A papírszínházi elemeket Ék Erzsébet képzőművész tervezte.

Színházi mesék

I. felvonás

Gabnai Katalin: Jancsi bajban van

Horváth Márta: Dániel színháza

Illusztrálta Horváth Márta

II. felvonás

Fabók Mariann: Romeó és Margaréta

Szabó Attila: Paprika Jancsi és az aranyhal

Illusztrálta Juhász Katalin

III. felvonás

Kékkovács Mara: Kíváncsi Julcsi kalandjai

Lőrincz Katalin: Hogyan mesélhetnék másként?

Illusztrálta Barnáné Juhász Ildikó

FÜGGELÉK 2.

A THÁLIA-HÁZ IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁSAI

(1998–2021)

A miskolci színeszmúzeum állandó kiállítása mellett időszakos tárlatokkal, rendezvényekkel is ápolja a miskolci színjátszás hagyományait. A tárlatok változatos anyagokkal – színházi alkotók munkáival, művészek hagyatékaival – idéznek meg egy-egy színházi korszakot vagy alkotót, mutatják be a közelmúlt színházi értékeit. 1998 és 2002 között Gyarmati Béla ny. színiigazgató, 2003-tól Mikita Gábor színháztörténész-muzeológus látta el a kurátori feladatokat.

1998

július 2-től: *Korok-kalapok*

Az első időszakos tárlat a színház jelmeztárából kínált válogatást: különböző történelmi korok, különböző színházi műfajok jellegzetes fejedőit kiállítva. Megnyitotta: Mäger Ágnes képzőművész.

1999

március 26-tól: *Színházi kellékek*

A színház kelléktárából rendezett válogatás a legkülönlegesebb kellékek, színpadi tárgyak bemutatásával vezette a látogatókat a kulisszák mögé. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató.

november 23-tól: *Thália szolgálatában*

Veres Attila, a színház díszletfestő műhelyének vezetője 40 éves színházi jubileuma alkalmából színházi tárgyú fotóiból, plakátjaiból illetve díszletterveiből rendezett kiállítása a múzeum első scenikai jellegű tárlata volt. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató.

2000

május 8-tól: *Karikatúrák és parókák*

Makay Sándor színművész, a hatvanas évek miskolci színházának vezető művésze kiváló karikaturista is volt. A színeszmúzeumban miskolci művésztársairól készített rajzait mutatta be, keresztmetszetét is adva az akkori társulatnak. Mellette Szili Jánosné Peiker Ica maszkmester parókái, maszkjai színesítették a kiállítást. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató.

2001

január 21-től: *Viva Verdi*

A kiállítás a zeneszerző születésének évfordulójához és a miskolci Bartók+Verdi operafesztiválhoz kötődve a zeneszerző miskolci bemutatásáról kínált összeállítást. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató.

október 24-től: *Fehér Tibor-emlékkiállítás*

Az emlékkiállítás a Miskolci Nemzeti Színház örökös tagjának, Fehér Tibor Jászai-díjas, érdemes művésznek állított emléket. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató.

december 11-től: *Agárdi Gábor: Ikonok*

A pályáját többek között Miskolcon kezdő Agárdy Gábor kiváló ikonfestő is volt. A színházmúzeum legszebb ikonjaiból mutatott be válogatást. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató.

2002

március 1-től: *Beavató színház*

Éder Vera, a Miskolci Nemzeti Színház fotográfusa a színház fiatalok számára rendezett beavató színházi előadásorozatáról készített felvételeiből válogatott a színházmúzeumi tárlaton. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató.

április 9-től: *Telepi György olajfestményei és relikviái*

A magyar színház első jelentős színpadtechnikusának, díszlettervezőjének munkái közül tíz olajfestményt őriz az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet. E képeket a család által őrzött relikviákkal kiegészítve mutatta be a múzeum önálló kiállítás keretében. Megnyitotta: dr. Dobrik István művészettörténész.

június 11-től: *Puccini operái Magyarországon*

A kiállítás a Bartók+Puccini operafesztivál kiegészítő rendezvényeként az elmúlt század kilencvenes éveinek hazai Puccini-bemutatóit idézte díszlet- és jelmezterveivel. Csík György, Dávid Attila, Jánoskúti Márta, Juhász Katalin, Kentaur, Szendrényi Éva, Vágvölgyi Ilona szcenikai terveit láthatta a közönség. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató.

szeptember 5-től: *Hetés György: Vidám Panteon*

Hetés György színművész – aki 1954-ben volt a miskolci színház tagja – rajzaiban, kisplasztikáiban sok pályatársa alakját örökítette meg. Az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet anyagából rendezett kiállítás művészi alkotásait és személyes hagyatékát mutatta be. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató. Közreműködött: Kiss László színművész és Regös Zsolt karnagy.

2003

január 16-tól: „...hol nem volt”

Juhász Katalin díszlet-jelmeztervező gyermekszínházi terveiből, makettjeiből válogatott – bemutatva azt a folyamatot is, hogyan készül a színpadi látvány. Megnyitotta: Majoros István koreográfus-rendező. Közreműködött a Bartók Béla Zeneművészeti Szak-középiskola vonósnégyes és az Egressy Béni Zeneiskola növendékei.

március 10-től: *Ötven év Shakespeare-bemutatói a Miskolci Nemzeti Színházban*

Kiállítás a budapesti Central Kávéházban.

A plakát- és fotókiállítás a Borsod-Abaúj-Zemplén megye Budapesti Baráti Köre kérésére jött létre, Budapesten, a Duna-parton felállított Shakespeare-szobor átadásához kapcsolódva. Plakátok, előadasképek vonultatták fel az elmúlt évszázad miskolci Shakespeare-produkcióit. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató.

április 22-től: *Negyven év színház*

Jármay György, a miskolci színház fotográfus-grafikusa színházi fotóiból, drámaillusztrációiból, plakátjaiból válogatott – megidézte az elmúlt évtizedek kiemelkedő színházi pillanatait. Megnyitotta: Veres Attila képzőművész. Közreműködtek: Komáromy Éva, Regös Zsolt, Somló István, Takács Mária, a Miskolci Nemzeti Színház művészei.

június 5-től: *A Figaro-történet – A Figaro házassága Magyarországon*

A Bartók+Mozart Nemzetközi Operafesztiválhoz kötődően Mozart vígoperájának magyarországi útját mutatta be a kamarakiállítás. A miskolci színház tervezőnői – Bozóky Mara, Juhász Katalin, Zeke Edit – Figaro-előadásokhoz készített tervei álltak a kiállítás középpontjában, amelyet a mű legjelentősebb hazai előadásainak jelenetfotói egészítettek ki. Megnyitotta: Bócz Sándor zenetörténész. Közreműködött: Szabados Ambrus, előadóművész, valamint B. Csermely Zsuzsa (zongora), Gréczy Szilvia (fuvola).

szeptember 18-tól: *Színházi grafikák – Miskolci képzőművészek drámaillusztrációi*

Az 1970-es évektől a Miskolci Nemzeti Színház műsorfüzeteit miskolci képzőművészek – köztük Máger Ágnes, Lenkey Zoltán, Feledy Gyula – illusztrálták. Ezekből a drámaillusztrációkból kínált válogatást a kiállítás, egyszerre visszatekintve egy színházi és képzőművészeti korszakra. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató. Közreműködött: Bendzsák Erika (fuvola), Pataky Gábor (zongora).

2004

január 23-tól: *„Mulattattam, de magam is mulattam” – Bilicsi Tivadar „víg” színháza*

A magyar színház egyik legderűsebb alakját, Bilicsi Tivadart idézte meg a tárlat, amelynek anyagát a művész családja bocsátotta a múzeum rendelkezésére. A művész unokája, Bolgár Artilla képzőművész által készített nagyméretű alkotások mellett a látogatók megtekinthették legszemélyesebb tárgyait, kedves jelmezeit, belepillanthattak leveleibe, felidézhatték slágereit. Megnyitotta: Halasi Imre rendező. Közreműködtek: Komáromy Éva, Regős Zsolt, Somló István, a Miskolci Nemzeti Színház művészei.

május 21-től: *Jelenetek a miskolci színháztörténetéből*

Vendégkiállítás a budapesti Nemzeti Színházban

A tizenöt tablóból álló kiállítás a miskolci színháztörténetét foglalta össze a Nemzeti Színház sorozatának részeként. Megnyitotta: dr. Dobrik István művészettörténész.

június 3-tól: *Csajkovszkij mesevilága – Mesebalettek Miskolcon*

A kiállítás a miskolci Csajkovszkij-produkcióik szcenikáját bemutató vezető látogatókat a zeneszerző mesebalettjeinek világába. A kamarakiállítás három tervező – Barnáné Juhász Ildikó, Juhász Katalin és Zeke Edit – jelmezterveire épült. A kiállított színpadi ruhák illetve Dobos Klára előadásfotói pedig azt jelezték, hogy a tervek miként valósultak meg. Megnyitotta: Majoros István koreográfus-rendező.

szeptember 9-től: *Darvas Iván: Válogatott Idézetek és Pofák*

A Kossuth-díjas színművész 1963-ban volt a Miskolci Nemzeti Színház tagja, s a *Ványa bácsi*, a *Szent Johanna* főszerepeiben láthatta a miskolci közönség. Utolsó éveiben számítógépes grafikákkal állított görbe tükröt pályatársainak. E munkákat önálló kiállítás keretében először a miskolci színházmúzeum mutatta be. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató. Közreműködött: Bendzsák Erika (fuvola), Pataky Gábor (zongora), Somló Ferenc (színművész).

október 28-tól: *Wegenast Róbert: Újra Miskolcon*

Wegenast Róbert díszlettervező 1961-től dolgozott a Miskolci Nemzeti Színházban, 1972-ben lett a Magyar Televízió egyik legtöbbet foglalkoztatott, legsokoldalúbb tervezője, de ezt követően is készített látványterveket Miskolcon. Tárlatán többségében a hatvanas években készített miskolci díszletterveit láthatták az érdeklődők. Megnyitotta: Orosz György rendező. Közreműködött: Seres Ildikó, színművész, Szabados Ambrus, előadóművész, Varga Zsuzsa (zongora).

2005

február 3-tól: *A kassai magyar színháztörténete*

2005-ben ünnepelte fennállásának 35. évfordulóját a Kassai Thália Színház. Ebből az alkalomból született az kiállítás, amely Kassa magyar színháztörténetének legendás alakjait, emlékezetes pillanatait idézte meg. Megnyitotta: Halasi Imre rendező. Közreműködtek: Kövesdi Szabó Mára és Pólos Árpád színművészek.

március 17-től: *„Játsszunk bábszínházat!”*

A Csodamalom Bábszínház bábjaiból rendezett tárlat számba vette a különböző bábtípusokat a marionettól a kesztyűs bábon keresztül az árnyjátékig, s mesélt a bábok születéséről is. A látogatók többek közt megismerhették a török Karagöz, az indiai Parvati és Siva történetét, megtudhatták, hogy ki a bábosok védőszentje, kik komponáltak báboperákat a marionettszínházak számára... Megnyitotta: dr. Dobrik István művészettörténész. Közreműködtek: a Csodamalom Bábszínház művészei, valamint Mónus Kata, az Egressy Béni Zeneiskola növendéke.

május 18-tól: *SZÍN-KÉPEK. Máger Ágnes és Végvári Zsófia színházi tervei*

A Bartók+... Miskolci Nemzetközi Operafesztiválhoz kötődően a miskolci képzőművész Máger Ágnes és leánya, Végvári Zsófia díszlet-jelmeztervező művész színházi produkciókhoz készített terveiket mutatták be. Megnyitotta: dr. Petneki Áron művészettörténész. Közreműködtek: Soós Orsolya (zongora) és Soós Máté, az Egressy Béni Zeneiskola növendékei.

szeptember 8-tól: *Diadalmas asszonyok – Miskolc primadonnái*

Az időszakos kiállítás a miskolci színház legendás primadonnáit idézte meg, s a pályájukat itt kezdő sztárok és a miskolci közönséghez hű színésznők alakját felvillantva körbejárta a primadonnaság fogalmát is. A kiállítást miskolci produkciókhoz készült jelmeztervek illetve kosztümök színesítették. Megnyitotta: Gyarmati Béla ny. színiigazgató. Közreműködtek: Eperjesi Erika, Seres Ildikó, Kincses Károly, Regős Zsolt, a Miskolci Nemzeti Színház művészei.

2006

január 17-től: *Barátaink a színészek. Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet vendégkiállítása*

A budapesti Bajor Gizi Színházmúzeumból Miskolcra érkező fotókiállítás olyan felvételekből válogatott, amelyeken kedves házi- és játékkálataik társaságában örökítették meg a magyar színház legendás alakjait. Az életképek és a bájos portréfotók mellett helyet kaptak a világot jelentő deszkákon fellépő élő és kasírozott kedvencekről készült felvételek is. Megnyitotta: Dobos Marianne közíró. Közreműködtek: a Megszólaló Kezek Alapítvány művészei.

április 27-től: *SZÍN-KÉP-IDŐ I. Festett világ*

Színház(történet) és kortárs képzőművészet találkozását kínálta az Urbán Tibor képzőművész és Mikita Gábor muzeológus által útjára indított *Szín-Kép-Idő* című kiállítássorozat. A felkért alkotók egy 1911-es miskolci operettelőadás fotójából kiindulva hoztak létre egy képzőművészeti, színházi gondolatot hordozó alkotást. Megnyitotta: Kákóczki András művészettörténész.

szeptember 21-től: *Képek egy képlékeny világból. Válogatás az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet gyűjteményének grafikai anyagából*

A sokszínű grafikai anyag a pályájukat Miskolcon kezdő színművészek alakját idézte meg. Megnyitotta: Ádám Ibolya, a Kulturális és Vendégforgalmi Osztály vezetője. Közreműködött: Somló Ferenc, Jászai-díjas színművész, Keresztesi László színész, Regös Zsolt karnagy.

2007

január 31-től: *Szakács Györgyi jelmeztervező művész kiállítása*

A Kossuth-díjas művész a miskolci produkciókhoz tervezett jelmezei mellett többek között a *Napfény ize* című film Oscar-díjra jelölt kosztümjeinek terveit, fotódokumentációját állította ki. Megnyitotta: Csiszár Imre rendező. Közreműködött: Somló István színművész.

április 12-től: *Dedikált fotók Gobbi Hilda hagyatékából. A budapesti Nemzeti Színház vendégkiállítása*

A kiállítás anyaga Gobbi Hilda fényképhagyatékából válogatott, aki a felvételeket színész barátaitól gyűjtötte be (1942–1959 között) azzal a kéréssel, hogy kedves szerepükből válogatva dedikáljanak egy-egy képet. Megnyitotta: Filip Gabriella szerkesztő.

Tizenöt éves a Csodamalom Bábszínház. A miskolci Csodamalom Bábszínház jubileumi kiállítása

A 2007-ben fennállásának tizenötödik évfordulóját ünneplő miskolci Csodamalom Bábszínház működését mutatta be a kiállítás. Bábok, látványtervek, plakátok, fotók idézték fel a legemlékezetesebb produkciókat, s a látogatók betekintheztek a kulisszák mögötti világba is. Megnyitotta: Mikita Gábor színháztörténész-muzeológus.

október 31-től: *Magyarországi viseletek. Ék Erzsébet jelmeztervező művész rajzkiállítása*

A honfoglalástól napjainkig mutatta be a magyar divat történetét Ék Erzsébet jelmeztervező, aki a hetvenes évek végén a Miskolci Nemzeti Színház művészeként több emlékezetes produkció sikeréhez járult hozzá. A tervezőművész sokéves kutató-, gyűjtő- és tervezőmunkájának eredményeként született meg a gazdag, látványos rajzgyűjtemény, amely hiteles, korabeli dokumentumok alapján mutatta be a magyarországi öltözékeket. Megnyitotta: Seres Ildikó színművész.

2008

január 31-től: *Legendás Latabárok – Lapok egy színészdinasztia történetéből*

A Latabár Endre-émlékév keretében megrendezett kiállítás a nagymúltú színészdinasztia ismert alakjait mutatta be fotók, grafikák, színházi dokumentumok segítségével. A kiállítás felvillantotta a nagytekintélyű direktor miskolci működését, bemutatta az Avasaljához kötődő Latabár-fiúkat, az apáról fiúra szálló operettszerepeket. Megnyitotta: Mikita Gábor színháztörténész.

április 29-től: *Dávid Attila díszlettervező művész emlékkiállítása*

A tárlat a Miskolci Nemzeti Színház tragikusan fiatalon elhunyt díszlettervező művészenek állított emléket. A kiállítás felidézte többek között a 2002-ben eltávozott művész miskolci, debreceni produkciókhoz készült munkáit is, köztük az *Antigoné*, a *Rómeó és Júlia*, a *Bánk bán* díszleteit. Megnyitotta: Veres Attila képzőművész.

június 27-től: *SZÍN-KÉP-IDŐ II.: Legyező-nyelv*

A tárlat szervezői arra kértek hazai és külföldi képzőművészeket illetve színházi tervezőket, hogy a hajdani színházi világ jellegzetes darabjára, egy legyezőre fogalmazzanak meg egy képes színházi, képzőművészeti gondolatot. A beérkezett alkotások között voltak konkrét színházi vonatkozásúak. Sokakat pedig az elrejtőzés-megmutatkozás problematikájának képi megfogal-

mazására ösztönzött a kapott tárgy. Megnyitotta: Kákóczki András művészettörténész.

szeptember 17-től: *Tündérbáj és koboldvarázs – Barnáné Juhász Ildikó bábtervező művész kiállítása*

A miskolci bábszínház tervezőjének különös hangulatú festményei mellett a miskolci bábszínház számára készített terveit illetve bábfiguráit is megtekinthették az érdeklődők. Megnyitotta: M. Németh Erzsébet, a Csodamalom Bábszínház igazgatója. Közreműködött a Miskolci Görögkatolikus Általános Iskola 3. osztálya.

december 3-tól: *Bozói Mara díszlet-jelmeztervező művész kiállítása*

A Miskolci Nemzeti Színház díszlet- és jelmeztervező művésze jubileumi kiállításán legfontosabb munkáinak terveit, jelmezeit, díszletmakettjeit mutatta be. Megnyitotta: Halasi Imre rendező. Közreműködött: Szakács Sára (mélyhegedű), Barba Péter (fuvola).

2009

február 18-tól: *SZÍN-KÉP-IDŐ III. Nagyevők avagy boldog buffók*

A sorozat harmadik tárlata a színházi világ életigenlő korhelyeit, Falstaffot, Böffen Tóbiást és társaikat idézte meg. A kiállítás installációját Urbán Tibor készítette: egy vásári lakoma terítékére kerültek a felkért művészek papírtányérra készített alkotásai. Megnyitotta: Kákóczki András művészettörténész.

május 6-tól: *Operakeringő. Juhász Katalin díszlet- jelmeztervező művész kiállítása*

A Miskolci Nemzeti Színház tervezője önálló kiállításán operaterveiből válogatott: a „Bartók+Bécs” nemzetközi operafesztiválhoz kötődve az olasz „operaslágerek” mellett a tárlaton bemutatta Mozart és Richard Strauss műveihez készített terveit is. A gyerekek pedig megismerkedhettek a magyar zenés színpad két alakjával, Pomádé királlyal és Hány Jánossal is. Megnyitotta: Seres Ildikó színművész.

szeptember 11-től: *Többkerekgyerekesszerepes Fruska – Gaál Franciska útja Hollywoodba*

A húszas évek színházi üdvöskéjét, a harmincas évek nemzetközi filmszínját, Gaál Franciskát idézte meg a CineFest Fiatal Filmek Nemzetközi Fesztiválja keretében megrendezett tárlat. A kiállítás – melynek címét Karinthy Frigyesztől kölcsönözték a tárlat rendezői – fényképek, újságcikkek, eredeti dokumentumok, filmrészletek, a művészről személyes tárgyai révén rajzolta meg a színésznő alakját. Megnyitotta: Békés Itala színművész.

2010

július 16-tól: *„Egyszer volt – álmotam, Hol nem volt – rajzoltam.” Horváth Márta báb- és díszlettervező művész, illusztrátor tárlata*

Az európai népmeseirodalom darabjai elevenedtek meg Horváth Márta báb- és díszlettervező művész, illusztrátor kiállításán. A papírfigurák, díszletek beállított jelenetekkel mellett a tervező által is jegyzett animációs filmeket megtekintve a teljes mesét is megismerhették, illetve felidézhatték a látogatók. Megnyitotta: M. Németh Erzsébet, a Csodamalom Bábszínház igazgatója.

november 9-től: *A színház az élet folytatása. Zeke Edit díszlet-jelmeztervező művész kiállítása*

Zeke Edit tervező zenés színházi előadásokhoz készített tervrajzaiból, díszletmakettjeiből válogatott. A miskolci színház számára készített látványtervei mellett kitekintésként a szegedi szabadtéri színház, a debreceni teátrum számára készített munkái is helyet kaptak a tárlaton. Megnyitotta: Majoros István koreográfus-rendező. Lendvai Péter erre az alkalomra komponált Suite-jét előadta Barba Péter (fuvola) és Szakács Sára (mélyhegedű).

2011

március 8-tól: *SZÍN-KÉP-IDŐ IV. A színésznő tükre*

A tárlat kapcsán arra vállalkoztak hazai és külföldi képzőművészek illetve színházi tervezők, hogy egy-egy tükörlapra fogalmazzanak meg egy képes színházi, képzőművészeti gondolatot, melynek középpontjában a színésznő, a színészi átlényegülés állt. A tárlat a Miskolci Galéria *Másik? Nem.* kiállítás-sorozatának részeként született meg.

június 16-tól: *Major Tamás arcai. Az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet vendégkiállítása*

A művész életpályáját Major Tamásról készült portrék segítségével mutatta be a kiállítás, mintegy száz fénykép, valamint színházi előadások felvételei idézték fel a színész, rendező, színházigazgató, a politikus alakját. Megnyitotta: Gyarmati Béla, ny. színiigazgató. Major Tamásra emlékezett Péva Ibolya és Csapó János színművész.

október 4-től: *„Falra mondom képeket...” Keresztes Dóra Weöres Sándor kiállítása*

Az ismert festő- és grafikusművész, animációs filmrendező, Keresztes Dóra kiállításán Weöres Sándor *A holdbeli csónakos* című meséjének a budapesti nemzeti színházi előadásához készített látványterveiből, valamint a költő művei ihlette versillusztrációiból és animációs filmjeiből (Holdas film, Garabonciák) válogatott. Megnyitotta: Vida Péter, színművész.

2012

január 26-tól: *Kosztüm-mesék. Laczó Henriette jelmeztervező művész kiállítása*

A tárlat a színházi jelmeztervezés kulisszatitkaiba vezette be a látogatót, ezen belül középpontban az anyaghasználat sajátosságai álltak. A kiállított jelmezek a hagyományos, bevett illetve szokatlan, csak a művészre jellemző egyedi anyaghasználatra, a textiltípusok sokoldalú, kreatív alkalmazására, a történeti viseletek stilizálására, mai változatainak kidolgozására sorakoztattak fel példákat. Megnyitotta: Halasi Imre rendező.

április 19-től: *Kiss Manyi ismeretlen arcai. Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet vándorkiállítása*

A Kiss Manyi színpadi művészetének teljes spektrumát bemutató centenáriumi vándorkiállítás látványos tablókön mutatta be a legendás művész pályáját, a magánember és a művész portréját. A tárlat különlegességét többek között több mint száz, többségében eddig ismeretlen fotó adta. Megnyitotta: Szebeni Zsuzsa színháztörténész. Közreműködött: Péva Ibolya színművész és Mikita Gábor színháztörténész.

június 16-tól: *Film – Színház – Karikatúra. Mező István tárlata*

A Kaján Tibort példaképének tartó, Szikszón élő művész a színház- és filmművészet által ihletett műveit állította ki. A rajzok sajátos megközelítésbe helyeztek jól ismert színházi, zenei alapfogalmakat, szituációkat. Megnyitotta: Urbán Tibor képzőművész.

augusztus 30-tól: *Csillagvitézek. A magyar mondavilág a Csodamalom Bábszínház bábjaiban*

A Csodaszarvas mondájától a Toldin keresztül a Mátyás király-történetekig a legmeghatározóbb magyar mondák bábadaptációiból válogatott a kiállítás. Többek között Bródy Vera, Barnáné Juhász Ildikó bábfigurái valamint Dobos Klára előadásfotói teremtettek lehetőséget egy rendhagyó irodalomóra megtartásához. Megnyitotta: Szabó Attila bábművész.

2013

február 7-től: *MUMUS ország – Juhász Katalin jelmez-díszlettervező művész gyermekszínházi tárlata*

A rajzaiból, makettjeiből, színpadi kosztümjeiből válogató Juhász Katalin jelmez-díszlettervező művész a Miskolci Nemzeti Színház elmúlt negyedszázadának gyermekszínházi előadásait idézte meg tárlatán. A látogatók testközelből tanulmányozhatták *A mindenlátó királylány* csipkefinom ruháit, a *Pinokkió* karneváli kavalkádját, a *Leander és Lenszirom* bájos tündérvilágát, a *Csizmás kandúr* klasszikus szépségű királyi udvarát. Megnyitotta: Seres Ildikó, Jászai Mari-díjas színművész.

március 27-től: *ÁLOMDÍVÁK. Papp Janó jelmeztervező operababái*

A klasszikus operajátszás hősnőit, legszebb hagyományait idézték meg Papp Janó jelmeztervező különleges szépségű babái, melyek törekenységükkel és ruhakölteményeikkel a műfaj klasszikus varázsát sugározzák. A Sztancsik János szobrász által faragott babák mellett jelmezterveiből is válogatott a kiállítás évében 25 éves művészi jubileumát ünneplő tervező. Megnyitotta: Kesselyák Gergely karmester. Közreműködött: Seres Ildikó, Jászai Mari-díjas színművész.

július 11-től: *„Életművem nincs – csak életem van.” Várkonyi Zoltán-emlékkiállítás. Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet vendégkiállítása*

A kiállítás az elfeledett Várkonyi Zoltán mellett elsősorban azt akarta a látogatóknak bemutatni, hogyan él a művész szelleme ma is. A színház-rendező pályafutásának 1941 és 1949 közötti emlékei mellett az intézet közelmúltban megszerzett dokumentumaiból is válogatott a kiállítás kurátora, Gajdó Tamás. Megnyitotta: Gajdó Tamás színháztörténész. Közreműködött: Vass Nóra és Mikita Gábor.

szeptember 5-től: *„Festett az ég is...” – Operettlapok Ütő Endre díszlettervező művész albumából*

2012-ben Ütő Endre díszlettervező lánya, Tállai Katalin édesapja terveiből több mint félszázat adományozott a miskolci színházmúzeum számára. A felfedezészámba menő anyagot felvonultató tárlaton olyan legendás operettprodukciókat idéztek fel a megragadó festőiséggel készített alkotások, mint *A bajadér* (1957), *A mosoly országa* (1958), *Varázskeringő* (1958). Megnyitotta: Veres Attila szcenikus. Közreműködött: Eperjesi Erika színművész.

2014

február 6-tól: *Mozdulatművészet 100+ Válogatás a Magyar Mozdulatművészeti Studio archívumából*

A kamarakiállítás a magyar moderntánc hungarikumait, a mozdulatművészet több mint száz évének legkiemelkedőbb alakjait, bemutatóit idézte meg az Orkesztika Alapítvány – Mozdulatművészeti Gyűjtemény segítségével. A válogatás érzékelte, hogy az orkesztika nemcsak a táncművészet intellektuális irányzata, hanem egy teljes embert nevelő újfajta gondolkodásmód, pedagógiai reform és modern esztétika is. Megnyitotta: Eifert János fotóművész. Közreműködnek: Fenyves Márk és Pálosi István mozdulatművészek.

április 16-tól: *Kós Károly színházi világa. Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet vándorkiállítása*

Kós Károly színházi tevékenysége írói, építési, grafikus munkásságának különleges találkozása. Ebbe nyújtott betekintést a vándorkiállítás. Megnyitotta: Szebeni Zsuzsa színháztörténész.

június 21-től: *Légyott. Ba+Bánk*

1914-ben mutatták be a *Bánk bán* című magyar némafilmet. A fiktív szituáció szerint a bemutató 100. évfordulójára rendezett miskolci ünnepség két díszvendége a *Spanyolnátha* művészeti folyóirat meghívására: Bartók Béla és Bánk bán, akik *BA+BÁNK* című közös művüket adják elő. A felkért művészek Bartók, illetve Bánk nevében készítették el műveiket, szabadon választott módon, kimondottan erre az alkalomra készülők alkotásaikban örökölték meg ezt a találkozást. Megnyitotta: Vass Tibor, József Attila díjas költő, képzőművész. Közreműködött: Seres Ildikó, Jászai Mari-díjas színművész és Fandl Ferenc, Déryné-díjas színművész.

július 23-tól: *„A másik ember boldog, az övé minden dal...” Dajka Margit-émlékiállítás*

2014-ben Dajka Margit relikviáival gazdagodott a miskolci színházmúzeum: Ambrus Asma és Horváth Károly színészpár a Herman Ottó Múzeum – Miskolci Galéria színháztörténeti gyűjteményének adományozta a legendás színésznő emlékeit, melyeket addig az akkor megszűnő Dajka Margit Alapítvány gondozott. A miskolci közönség önálló időszakos kiállítás keretében ismerhette meg az értékes anyagot, s emlékezhetett a magyarországi pályáját Miskolcon kezdő Dajka Margitra. Megnyitotta: Horváth Károly színművész.

november 7-től: *Veres Attila képzőművész életmű kiállítása*

A kiállítás a Miskolci Nemzeti Színház nyugalmazott szcenikusának sokivű pályájáról adott átfogó képet: a földszinti kiállítóteremben színházi fotóinak, az előcsarnokban színházi plakátjainak, a Teátrum Pincehely Galériában képzőművészeti alkotásainak legjelentősebb darabjait tekinthették meg az érdeklődők. Megnyitotta: Máger Ágnes festőművész.

2015

január 15-től: *Kelemen László és kora. A kassai Thália Színház vendégkiállítása*

Kelemen László halálának kétszázadik évfordulóján a magyar színjátszás kezdeteire emlékeztünk a Kassáról érkezett tárlattal. Célunk volt többek között Miskolc és Kassa közös színházi múltjának bemutatása, valamint a hagyományos színháztörténeti elemeken — a korabeli kassai sajtó hírein, színházi plakátokon, kéziratokon — kívül az előadások vizuális világának bemutatása. Megnyitotta: Czajlik József, a kassai Thália Színház igazgatója.

március 5-től: *Színészkatona, fogolyprimadonna. Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet vándorkiállítása*

A tárlat a háború idején szervezett hivatásos és amatőr frontszínházakat és a szibériai magyar fogolyszínházakat mutatta be. Célunk a fogolyszínházak működésének, a magyar hadifoglyok küzdőképességének, találékonyságának, életszeretetének bemutatása volt. Megnyitotta: Sipőcz Mariann színháztörténész.

április 28-tól: *Fotó: DOBOS*

Dobos Klára és Dobos Gergely fotóriporterek színházi fotókiállításukon elsősorban táncszínházi fotóikból válogattak: többségében ugyanazon produkciók egy-egy pillanata elevenedett meg, azonban más módon, más hatásokat kiváltva. A kiállítás célja két különböző szemlélet- és kifejezőmód párhuzamba állítása volt. Megnyitotta: Mikita Gábor színháztörténész.

július 20-tól: *Tolnay Klári mozija. Az Országos Széchenyi Könyvtár Színháztörténeti Tárának vendégkiállítása*

A tárlat a Tolnay 100 rendezvénysorozat részeként jött létre azzal a céllal, hogy a látogatók végigkísérhessék a Kossuth-díjas színésznő életművét, színes plakátok segítségével felidézhessek a művésznő legendás alakításait. Megnyitotta: dr. Góg Laura színháztörténész.

szeptember 17-től: *Futrinka utcán innen és túl...*

A gyermekszínházi tárlat a bábszínpadok legnépszerűbb állatmeséinek sajátos, bábos megfogalmazására mutatott példát Bródy Vera bábjai révén. A tárlat a miskolci Csodamalom Bábszínház előadásából válogatta ki a művész jól ismert figuráit: megjelentek többek között *A három kismalac*, *Misi Mókus*, *Csalavári Csalavér meséje*. Megnyitotta: Szabó Attila bábművész.

szeptember 11-től: *Az orosz Hamlet – Variációk egy színészre: Innokentyij Szmoktunovszkij. A moszkvai Bahrusin Színházi Múzeum kamaratárlata*

A vendégkiállítás a legendás orosz művész, Szmoktunovszkij alakját idézte meg. A művész legjelentősebb színházi szerepei mellett kiemelt helyet kapott a tárlatban a színész leghíresebb filmes alakítása, Hamlet, a dán királyfi megformálása is. Megnyitotta: Nagyzsda Szavcsenko kurátor.

november 18-tól: *A 100 éves Csárdáskirálynő és Miskolc*

A tárlat a Kálmán Imre-operett jubileumán a mű miskolci vonatkozásait mutatta be a múzeum saját fotó- és plakátgyűjteményére alapozva. A kiállítás kiemelte, hogy a darab előadástörténetében milyen fontos szerepe volt Miskolcnak. A közreműködők Magyarországon először előadták a darab eredeti szövegkönyvében szereplő, Miskolcot is emlegető jelenetét. Megnyitotta: Nagy Ibolya színművész. Közreműködött: Kincses Károly színművész és Mikita Gábor színháztörténész.

2016

március 8-tól: *„Mikor primadonna voltam vidéken...” – Koronkay Rózsi szerepei és jelmezei*

A tárlat a század első felének miskolci primadonnáját idézte meg a Herman Ottó Múzeumban őrzött tárgyai és írásos emlékei alapján, s a legendás énekesnő alakján keresztül kitekinthetünk a korszak operettvilágára is. A tárlat középpontjában a vidék legjobbnak kikiáltott művésznőjének fennmaradt jelmezei, kiegészítői álltak, s a primadonnaság fogalmát, a klasszikus operett műfaját is körbejárta a kiállítás. Megnyitotta: Dienes Ágnes jelmeztervező művész.

június 10-től: *A Schreiber gyermekszínház. Vándorkiállítás a Dobó István Vármúzeum Játékgyűjteményéből*

A kiállítás 20 különleges színpadi jelenettel nyújtott képet a litografált papíríveken megjelenő Schreiber gyermekszínház világról. Az érdeklődők betekintheztek a papírszínház történetébe, olvashattak készítési technikájáról, használatáról, a művészi kivitelű háttér, oldalkulisszák és figurák illusztrátorairól. Köszöntőt mondott: dr. Pusztai Tamás, a Herman Ottó Múzeum igazgatója, valamint Berecz Mátyás, a Dobó István Vármúzeum igazgatója. Megnyitotta: Császi Irén néprajzkutató.

június 17-től: *Légyott. Bartók plusz Sz. Préda*

Bartók Béla művei 2016. január 1-jétől szabadon felhasználhatóak lettek, három színpadi műve, illetve az Amerikában komponált művei kivételével. A kiállítás alkotói erre a szerzői jogi változásra reagáltak műveikkel. Köszöntőt mondott: Mikita Gábor színháztörténész. Megnyitotta: Vass Tibor, József Attila díjas költő, képzőművész. Közreműködött: Seres Ildikó, Jászai Mari-díjas színművész és Fandl Ferenc, Déryné-díjas színművész.

szeptember 9-től: *Az orosz színház lovagja. A moszkvai Bahrusin Színházi Múzeum kamaratárlata*

A kiállítás középpontjában Alekszej Bahrusin, a moszkvai színházi múzeum alapítója állt. Napjainkban közel másfél millió tételt számol a világ egyik legnagyobb színházi gyűjteménye, amelyből az alapító alakját, a múzeum létrejöttét bemutató fotók és dokumentumok mellett látványos plakátok, scenikai tervek kerültek a miskolci kiállítótérbe. Megnyitotta: Ljudmila Semrakova kurátor.

szeptember 9-től: *„Ilyen nagy szerelem...” – Latinovits Zoltán, a színészkirály miskolci évei*

A kiállítást felfedezés értékűnek is nevezhetjük, hiszen eddig nem publikált előadásfotók, szerepképek sora rajzolta meg a művész miskolci pályakezdését. A fotók, műsorfüzetek, plakátok által felidézett alakításokon túl a tárlat megidézte a Ruttkai Évával Miskolcon szövődött szerelem kezdetét is. Megnyitotta: Veres Attila képzőművész.

december 6-tól: *Téli tündérbert. Barnáné Juhász Ildikó kiállítása*

Fantáziadús festmények, kedves bábok, derűs rajzok vezették a látogatót egy különleges mesevilágba, melynek megteremtője Barnáné Juhász Ildikó, a Miskolci Csodamalom Bábszínház tervezője, illusztrátora. A művész tárlatán az érdeklődők megismerhették a tündérekhez, koboldokhoz s egyéb képzeletbeli lényekhez kötődő hiedelmeket, szokásokat, meséket. Megnyitotta: Juhász Judit bábművész.

2017

Simándy 100. Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet vándorkiállítása

Simándy József tenorista születésének 100. évfordulóján vándorkiállítást indított el az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet. Az emlékkiállítás az operafesztiválhoz kapcsolódóan érkezett a miskolci színházmúzeumba. A kiállítás megnyitó szövegét írta Simándy Katalin, a művész lánya, felolvasta Mikita Gábor színháztörténész.

június 21-től: *Kálmán Imre és a többiek. A magyar operett aranykora. A miskolci színházmúzeum vendékiállítás a moszkvai Bahrusin Színházi Múzeum szalonjában*

A moszkvai színházi múzeummal való együttműködés révén a színházmúzeum saját anyagából rendezett tárlattal mutatkozott be Moszkvában, melynek témája az orosz színpadokon is népszerű magyar operett. A tárlat felsorakoztatta a század első felének világhírű magyar komponistáit és legnépszerűbb műveiket, melyeknek köszönhetően a magyar operett a műfaj nemzetközi élvonalába került. Köszöntőt mondott: Dmitrij Rogyionov, a Bahrusin Színházi Múzeum igazgatója és Tóth Arnold, a Herman Ottó Múzeum igazgatója. Megnyitotta: Mikita Gábor színháztörténész. Közreműködött: Geréb Anna filmtörténész és Mikita Dorka Júlia.

június 24-től: *R_evue – Válogatás a 6. Spanyolnátha Nemzetközi Küldeményművészeti Biennálé anyagából, valamint Karakterek – Hamlet: Monológok a megszólalás sorrendjében. Zsubori Ervin, a 6. Spanyolnátha Nemzetközi Küldeményművészeti Biennálé fődíjasának önálló kiállítása*

A Spanyolnátha Nemzetközi Küldeményművészeti Biennálé a húszéves miskolci színházmúzeumot köszöntve *R_evue* címmel rendezte meg a VI. Biennálét, az Önök kerték Kertfesztiválon, 2016 decemberében. A biennálé anyagát 2017 nyarán a színházmúzeumban is megtekinthették az érdeklődők. A fődíjas Zsubori Ervin elektrografikus infografikáin Shakespeare drámájának teljes szövege kapott különleges képi feldolgozást. Köszöntőt mondott: Székelyhidi Zsolt költő, valamint Mikita Gábor, a kiállítás kurátora. Megnyitotta: Berka Attila író.

június 24-től: *Légyott – Bartók plusz... 95 szín-tézis – Bartók plusz Re: formációk*

A Spanyolnátha művészeti folyóirat kiállítása és irodalmi estje a reformáció évéhez kötődött. Köszöntőt mondott: Mikita Gábor színháztörténész. Megnyitotta: Vass Tibor, József Attila díjas költő, képzőművész. Közreműködött: Seres Ildikó, Jászai Mari-díjas színművész és Fandl Ferenc, Déryné-díjas színművész.

szeptember 8-tól: *DARGAY 90. Rajzpadtól a színpadig*

A múzeum állandó kiállításába ágyazott kamaratárlat a Miskolcra indult rajzfilmrendező, Dargay Attila ismeretlen arcát mutatta be: a pályakezdő művész színházi látványterveit ez alkalommal láthatta először a nagyközönség és a Cinefest Filmfesztivál szakmai közönsége. Az operaterek mellett a tárlat megidézte a miskolci színész nagypapa, Keresztessy Sándor valamint nagynénje, Keresztessy Mária színésznő alakját is. Megnyitotta: Henrik Irén, a művész özvegye.

szeptember 8-tól: *Vendégségben Petruska és a tréfacsinálók. A moszkvai Bahrusin Színházi Múzeum vendégkiállítása*

A tárlat az orosz vásári bábjáték és gyermekszínház világába kínált betekintést. A látogatók összevethették Petruska alakját a többi népi bábhős – köztük Vitéz László, Punch – figurájával. Látványtervek idézték meg Tolsztoj *Aranykulcsoska* című meséjének képzeletbeli bábszínházát, valamint a legnépszerűbb orosz mesék bábszínházi adaptációit. Megnyitották: Anasztazia Kotljar és Ljubov Zsilmosztnyik kurátorok.

2018

január 12-től: *Az eltűnt színház nyomában. Nyitray Dániel színházi munkái*

A tárlat a miskolci színház egy kis korszakába engedett betekintést a miskolci képzőművész, Nyitray Dániel színházi tárgyú grafikáin keresztül: az 1920-as évek miskolci színházi világa, meghatározó művészei egyéni hangulatú portrék, skiccek sorozatán keresztül kerültek ismét reflektorfénybe. Megnyitotta: Nyitray Viktória művésztanár.

április 18-tól: *Bozóki Mara díszlet-jelmeztervező jubileumi kiállítása*

A Miskolci Nemzeti Színház művésze 2018-ban ünnepelte pályájának 30. évfordulóját. Ebből az alkalomból válogatott legemlékezetesebb színházi munkáinak dokumentumaiból, látványterveiből, díszletmakettjeiből. A kiállítás bár csak szűk mértékben nyújthatott a gazdag életműből, markánsan megmutatta a művész műfaji sokszínűségét. Megnyitotta: Mikita Gábor színháztörténész.

június 9-től: *Az orosz opera óriásai – Saljapin, Kozlovskij, Lemesev. A moszkvai Bahrusin Színházi Múzeum vendégkiállítása*

Az időszakos tárlat az orosz operajátás fejedelemi közül Saljapin és két világhírű tenor, Kozlovskij és Lemesev munkásságát mutatta be. Megnyitották: Ljudmila Semrakova és Okszana Csvjakina kurátorok.

június 9-től: *Légyott – Bartók plusz... Petike és farkas (Kafka plusz Prokofjev)*

A fikció szerint Prokofjev a *Petike jár* hatására, Kafka Margit versének szövegét mint narrációt felhasználva szeretné komponálni a *Petike és a farkas* című szimfonikus költeményét. A felkért művészek arról vallottak, mit gondolnak kettejük együttműködéséről. Köszöntőt mondott Mikita Gábor színháztörténész. Megnyitotta: Vass Tibor, József Attila-díjas költő, képzőművész. Közreműködött: Seres Ildikó, Jászai Mari-díjas színművész és Fandl Ferenc, Déryné-díjas színművész.

szeptember 7-től: *Ingmar Bergman szigete*

A miskolci filmfesztivál kísérőrendezvényeként a 100 éve született Ingmar Bergman filmrendezőt idéztük meg: Nagy András operatőr fényképei és Kiss Csaba drámaíró-rendező képes naplója segítségével a világhírű filmrendező otthonát, a Färö sziget különleges világát mutattuk be. Megnyitotta: Kiss Csaba drámaíró-rendező.

november 9-től: *Pósa Lajos, a mesekirály. A Pósa Lajos Társaság vándorkiállítása*

A vándorkiállítás a magyar gyermekirodalom jeles személyiségének életét és munkásságát mutatta be, érintve a Herman Ottóhoz kötődő személyes barátságát is. Megnyitotta: Pósa Judit, a költő dédunokahúga. Közreműködött: Páko Mária gitár-művész.

2019

január 24-től: ...*A kassai bohém társaság a Színházi Újság hasábjain. A Kassai Tudományos Könyvtár vándorkiállítása*

A 20. század első évtizedeinek békebeli kassai színházi világát idézte meg a kiállítás, amelyen a helyi Színházi Újság lap-számaiba lapozhattak bele a látogatók. Köszöntőt mondott: Kemenczky Kálmán mérnök. Megnyitotta: Eleonóra Blašková sajtótörténész.

június 15-től: *Orosz szezónok. Sztárok. Arcok. Sorsok. 1909–1929. Anna Pavlova, Nyizinszkij és kortársaik. A moszkvai Bahrusin Színházi Múzeum kiállítása*

Az időszakos tárlat az orosz balettművészetet megújító, világhírré vivő művészóriásokat mutatta be az Orosz Balett turnéinak tükrében. Megnyitotta: Ludmilla Kszvoroszt, a Bahrusin Színházi Múzeum kurátora.

június 15-től: *Légyott – Bartók plusz. Légy itt, Léda ott – Ady közelebb*

Egy városi legenda szerint Ady Endre egyszer egy mámoros éjszakán az Andrassy úton sétálva Lédát vélte felfedezni az operaházi szfinx vonásaiban, és felpattanva a hátára – finoman szólva – szerelmes szavakat suttogott a fülébe. A felkért művészek erre az alkalomra született műveikben reflektáltak e legendára, érintve, hangsúlyozva annak fiktív vagy valós opera(ház)i vonatkozásait. Köszöntőt mondott: Kónya Ábel képzőművész. Megnyitotta: Vass Nóra, a Spanyolnátha szerkesztőségvezetője. Közreműködött: Seres Ildikó, Jászai Mari-díjas színművész és Fandl Ferenc, Déryné-díjas színművész.

szeptember 13-tól: *„Itt tanultunk meg szeretni... játszani... drámaezni...” Bessenyei Ferenc-emlékkiállítás*

A miskolci filmfesztivál kísérő rendezvényeként megnyíló emlékkiállítás a száz éve született Bessenyei Ferenc miskolci pályakezdését idézte meg. A tárlat többségében eddig publikálatlan fényképfelvételekkel, valamint színházi plakátokkal idézte meg a művész miskolci pályakezdését, s felvillantotta az életmű legjelentősebb, legemlékezetesebb alakításait is. Köszöntőt mondott: B. Élthes Eszter, a művész özvegye. Megnyitotta: Vida Péter színművész.

2020

július 16-tól: *Légyott – Bartók plusz. Bartók+Szabó*

A Bartók Plusz Operafesztivál kísérőrendezvényeként ismert Légyotton a 120 éve született költő és a 75 éve elhunyt zeneszerző nyomába eredhettek az érdeklődők. A kapcsolódási pont egy „lázadás-történet”: a találkozáshoz ki kellett szökniük a járványügyi karanténból. Megnyitotta: Vass Tibor, József Attila-díjas költő, képzőművész. Közreműködött: Seres Ildikó, Jászai Mari-díjas színművész és Fandl Ferenc, Déryné-díjas színművész.

október 1-től: *Viszockij – A Taganka Színház színháza. A moszkvai Bahrusin Színházi Múzeum vendégkiállítása*

A 2019-es moszkvai múzeumi évad kiemelkedő eseménye volt az az emlékkiállítás, amely a színház-költő Vlagyimir Viszockij és a díszlettervező David Borovszkij közös színházi munkáit mutatta be. Miután Viszockij népszerűsége mind a mai napig töretlen Magyarországon is, ezért a miskolci színházmúzeum a moszkvai Bahrusin Színházi Múzeum tavalyi kiállításának és gyűjteményének fotóanyagából válogatva emlékkiállítással idézte meg a legendás művész színházi alakításait és dalait. Megnyitotta: Kónya Ábel képzőművész és Mikita Gábor színháztörténész.

2021

június 16-tól: *Légyott. Bartók + Pilinszky + Én*

2021-ben is Bartók maradt a kiállítás-sorozat centrumában; a zeneszerző mellett a száz éve született Pilinszky János és a szerzői, alkotóművészi ÉN állt. A 21. Légyott alapvetése ismét egy valós tény volt, szembeállítva a fikcióval. Köszöntőt mondott: Kesselyák Gergely, Liszt Ferenc-díjas, Erdemes Művész, a Magyar Állami Operaház első karmestere, a Bartók Plusz Operafesztivál alapító fesztiváligazgatója, és Vass Nóra, a Spanyolnátha művészeti szerkesztője és szerkesztőségvezetője, a Herman Ottó Múzeum Marketing és Kommunikációs Osztályának vezetője. Megnyitotta: Vass Tibor, József Attila-díjas költő, képzőművész. Közreműködött: Seres Ildikó, Jászai Mari-díjas színművész és Fandl Ferenc, Déryné-díjas színművész.

IRODALOM

BÁLINT Csaba

1981 „*Én a komédiát lejátstam, Mulattattam, de nem mulattam.*” Magyar Színházi Intézet, Budapest.

DOBROSSY István – GYARMATI Béla

2007 *Legendák, anekdoták, emlékek a miskolci színháztörténetéből.* A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárért Alapítvány, Miskolc.

GOBBI Hilda

1984 *Közben.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.

KERESZTESSY Sándor (szerk.)

1923 *Emlékalbum a Miskolczon 1823-ban megnyílt első magyarországi közsínház 100 éves jubileumára.* Miskolcz Város Közönsége, Miskolc.

A MAGYAR... [sz.n.]

1952 *A magyar színház hősök harca 1790–1849-ig című kiállítás ismertetője.* Az Országos Színház-történeti Múzeum első kiállítása. Országos Színház-történeti Múzeum, Budapest.

MIKITA Gábor

2003 A „hol volt, hol nem volt” színház. Az újjászületett gödöllői kastélyszínházról. *Critikai Lapok*, 2003/12. <https://www.criticailapok.hu/25-2003/33932-a%20%22hol%20volt,%20hol%20nem%20volt%22%20sz%C3%ADnh%C3%A1z> (Letöltés: 2021. okt. 25.)2014 *Páholynyitogató. Művek és művészek a miskolci színház színpadán.* Herman Ottó Múzeum – Miskolci Galéria, Miskolc.

NÉMETH Antal

1929 Magyar Színház-történeti múzeumot! *Színházi Élet*, (1929) 7–8. szám.

SZILVÁSI Zsuzsa – BODONYI Csaba – SIMON Gábor

1995 A Miskolci Nemzeti Színház rekonstrukciója. *Színháztechnikai Fórum*, 1995/1–2. 52–60.

THALIA 25

QUARTER OF A CENTURY OF THE THEATRE MUSEUM IN MISKOLC

Keywords: theatrical collection, theatrical education, art museum education, Ferenc Gyarmathy

The first theatrical museums were established in connection with theatres, and as domestic museums they presented the past of the given institution. In Hungary, the idea of presenting theatrical relics was formulated from the 1880s, but it was not until 1952 that the Hungarian Theatre Museum and the Gizi Bajor Actors' Museum were established. Following the example of the latter, the Actors Museum in Miskolc was opened in 1996 on the initiative of actor Ferenc Gyarmathy. In addition to enriching the collection, a wide range of public collection activities are conducted within the walls of the institution: its periodical exhibitions have a wide range of themes, from memorial exhibitions to contemporary art exhibitions, and its public education programs are open to all ages. The professional rank of the actor museum, which has been called Thália House after some time, is best indicated by the cooperation with the theatre museum in Moscow, and its public relations are shown by receiving the “Most Popular Exhibition Venue in Miskolc” award.

Gábor Mikita